

KOMISIJA EVROPSKIH ZAJEDNICA

Brisel, 6.11.2007.
SEC(2007) 1430

-

RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE

Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2007. godini

BOS

{COM(2007) 663}

SADRŽAJ

1.	Uvod.....	4
1.1.	Predgovor	
1.2.	Kontekst.....	
1.3.	Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine.....	
2.	Politički kriteriji.....	
2.1.	Demokratija i vladavina prava.....	
2.2.	Ljudska prava i zaštita manjina.....	
2.3.	Regionalna pitanja i međunarodne obaveze.....	
3.	Ekonomski kriteriji.....	
3.1.	Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije.....	
3.2.	Sposobnost suočavanja s konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama unutar Unije.....	
4.	Evropski standardi.....	
4.1.	Unutarnje tržište.....	
4.1.1.	Slobodno kretanje roba.....	
4.1.2.	Kretanje osoba, usluga i pravo nastana.....	
4.1.3.	Slobodno kretanje kapitala.....	
4.1.4.	Carine i porezi.....	
4.1.5.	Konkurencija.....	34
4.1.6.	Javne nabavke.....	34
4.1.7.	Zakon o intelektualnom vlasništvu.....	
4.1.8.	Zapošljavanje i socijalne politike.....	
4.1.9.	Obrazovanje i istraživanje	
4.1.10.	Pitanja koja se tiču WTO-a.....	
4.2.	Sektorske politike.....	
4.2.1.	Industrija i mala i srednja preduzeća.....	
4.2.2.	Poljoprivreda i ribarstvo.....	
4.2.3.	Okoliš.....	
4.2.4.	Politika transporta.....	
4.2.5.	Energija.....	
4.2.6.	Informacijsko društvo i mediji.....	
4.2.7.	Finansijska kontrola.....	
4.2.8.	Statistika.....	45
4.3.	Pravda, sloboda i sigurnost.....	
4.3.1.	Vize, granica, kontrola, azil i migracije.....	

4.3.2.	Pranje novca.....
4.3.3.	Droge.....
4.3.4.	Policija.....
4.3.5.	Borba protiv organiziranog kriminala i terorizma.....
4.3.6.	Zaštita ličnih podataka.....
	STATISTIČKI ANEKS.....

RADNI DOKUMENT OSOBLJA KOMISIJE

Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine u 2007. godini

1. UVOD

1.1. Predgovor

Od marta 2002. godine, Komisija je redovno izvještavala Vijeće i Parlament o napretku postignutom u zemljama regije Zapadnog Balkana.

Ovaj Izvještaj o napretku uglavnom slijedi istu strukturu izvještaja iz prethodnih godina.

Izvještaj tako:

- ukratko opisuje odnose između Bosne i Hercegovine i Unije;
- analizira situaciju u Bosni i Hercegovini u pogledu političkih kriterija za članstvo;
- analizira situaciju u Bosni i Hercegovini u pogledu ekonomskih kriterija za članstvo;
- preispituje sposobnost Bosne i Hercegovine za provedbu evropskih standarda, tj. da postepeno približava svoje zakonodavstvo i politike *acquis*-u, u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju i prioritetima iz Evropskog partnerstva.

Ovaj Izvještaj pokriva period od 1. oktobra 2006. godine do početka oktobra 2007. godine. Napredak se mjeri na osnovu donesenih odluka, usvojenih zakona i provedenih mjera. U pravilu, zakoni ili mjere koje su pripremljene ili čekaju parlamentarno usvajanje, nisu uzete u obzir. Ovakav pristup osigurava jednak pristup u svim izvještajima i dozvoljava objektivnu procjenu.

Izvještaj se zasniva na više izvorima. Kao i obično, oni uključuju doprinose Vlade Bosne i Hercegovine i država članica, izvještaje Evropskog parlamenta¹, te informacije od raznih međunarodnih i nevladinih organizacija.

Komisija iznosi detaljne zaključke u vezi sa Bosnom i Hercegovinom u svom zasebnom Saopštenju o proširenju² koje se zasniva na tehničkoj analizi sadržanoj u ovom Izvještaju.

1.2. Kontekst

Bosna i Hercegovina je potencijalna kandidatkinja za članstvo u EU. Pregovori o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP) između Bosne i Hercegovine i EU službeno su otvoreni u novembru 2005. godine. Oni nisu formalno zaključeni zbog nedovoljnog napretka Bosne i Hercegovine u provedbi potrebnih reformi. Složena institucionalna rješenja u Bosni i

¹ Izvjestilac za Bosnu i Hercegovinu je g-đa Doris Pack.

² Strategija proširenja i glavni izazovi 2007-2008.

Hercegovini, česti napadi na Dejtonsko-pariški mirovni sporazum i nacionalistička retorika ugrožavaju program reformi u državi.

U međuvremenu, Bosna i Hercegovina nastavlja koristiti autonomne trgovinske mjere koje joj je dodijelila Evropska unija.

Od 1995. godine u Bosni i Hercegovini postoji međunarodno prisustvo pod okriljem UN-a. Ono će se okončati kad prestane djelovati Ured visokog predstavnika (OHR). Međutim, zatvaranje OHR-a zavisi od razvoja događaja u Bosni i Hercegovini i regionu. EU nastavlja razvijati značajne resurse u Bosni i Hercegovini u okviru Zajedničke vanjske i sigurnosne politike (CFSP) i Evropske sigurnosne i odbrambene politike (ESDP). EU je izrazila svoju namjeru da nakon zatvaranja OHR-a pojača svoj angažman u Bosni i Hercegovini.

1.3. Odnosi između EU i Bosne i Hercegovine

Bosna i Hercegovina učestvuje u **Procesu stabilizacije i pridruživanja (PSP)**.

Pregovori o **Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju (SSP)**, koji su središnji element PSP-a, službeno su otvoreni u novembru 2005. godine. Tehnički pregovori su okončani u decembru 2006. godine. U maju 2007. godine, države članice su podržale ishod pregovora, ali su ponovo naglasile da će, da bi zaključila SSP, Bosna i Hercegovina trebati ispuniti uslove koje je EU utvrdila prije otvaranja pregovora. SSP će biti **parafiran** čim Bosna i Hercegovina postigne dovoljan napredak u ispunjavanju tih zahtjeva, a posebno onih koji se odnose na reformu policije. **Potpisivanje** SSP-a zahtijevat će dokaz da je reforma policije nepovratno na dobrom putu, kao i dokaze o punoj saradnji sa Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ). Napredak u području javnog emitiranja i reforme javne uprave također će biti potreban prije potpisivanja SSP-a. Neuspjeh političkih lidera Bosne i Hercegovine da postignu potrebne reforme i zakluče SSP ozbiljno ugrožava perspektivu Bosne i Hercegovine u pogledu evropskih integracija.

Putem **Evropskog partnerstva** EU pruža smjernice vlastima Bosne i Hercegovine o reformskim prioritetima. Napredak na planu tih reformskih prioriteta se podstiče i prati putem sastanaka Monitoringa reformskog procesa (RPM), koji ostaju središnji kanal za politički, ekonomski i tehnički dijalog između EU i Bosne i Hercegovine. Od objavljivanja posljednjeg Izvještaja o napretku održano je osam sastanaka RPM-a, uključujući i sastanke Ekonomskog dijaloga održane u maju i oktobru 2007. godine.

Redovni sastanak između članova Evropskog parlamenta i parlamentaraca Bosne i Hercegovine održan je u junu 2007. godine. U septembru 2007. godine, uspostavljena je Ministarska trojka EU/Bosna i Hercegovina kako bi raspravljala o ključnim političkim pitanjima.

EU nastavlja razvijati značajne resurse u Bosni i Hercegovini u okviru Zajedničke vanjske i sigurnosne politike i Evropske sigurnosne i odbrambene politike. Novi Specijalni predstavnik EU (EUSR), koji je istovremeno i Visoki predstavnik, preuzeo je dužnost u julu 2007. godine. Mandat EUSR-a je da ispred EU daje savjete i olakšava političke procese, te promovira cjelokupnu političku koordinaciju u Bosni i Hercegovini. Mandat EUSR-a je ojačan u martu i julu 2007. godine i produžen do februara 2008. Misija EUFOR/Althea je smanjila broj svojih

snaga na 2.500 dok je istovremeno osigurala kapacitete kako bi doprinijela održavanju sigurnog i bezbjednog okruženja. Razmatra se produženje mandata Policijske misije EU na još dvije godine i to od početka 2008. godine. Monitoring misija EU sa sjedištem u Bosni i Hercegovini bit će zatvorena do kraja 2007. godine. EU je izrazila namjeru da pojača svoj angažman u Bosni i Hercegovini nakon zatvaranja Ureda visokog predstavnika (OHR), što je predviđeno za juni 2008. godine. Međutim, odluka o zatvaranju OHR-a bit će vezana za razvoj događaja u Bosni i Hercegovini i regionu.

U septembru 2007. godine, EU i Bosna i Hercegovina su potpisale sporazume o olakšavanju viznog režima i readmisiji. Novi aranžmani o olakšavanju viznog režima važni su za omogućavanje kontakata među ljudima. Ta rješenja će pojednostaviti procedure izdavanja viza za određene kategorije građana Bosne i Hercegovine, uključujući studente, naučnike, poslovne ljude, novinare i turiste. Također, troškovi izdavanja viza ostat će na postojećem nivou, a u nekim slučajevima vize će biti i besplatne. To će omogućiti veću interakciju između građana država članica EU i građana Bosne i Hercegovine.

Što se tiče predpristupne **finansijske pomoći**, Višegodišnji indikativni planski dokument za 2007.-2009. godinu (MIPD) za Bosnu i Hercegovinu usvojen je u junu 2007. godine. Pomoć za zemlju u okviru programa IPA (Instrument za predpristupnu pomoć) za 2007. godinu ukupno iznosi 62.1 milion eura. Glavna područja interesa su jačanje vladavine prava i struktura javne uprave, ekonomski i socijalni razvoj, te demokratska stabilizacija, kao i podrška civilnom društvu. Dodatno je iz fondova Zajednice obezbijeđeno 6.4 miliona eura za podršku budžetu Ureda visokog predstavnika do juna 2008. godine.

Delegacija Evropske komisije u Sarajevu implementira preostala sredstva programa pomoći CARDS i IPA. Upravljanje sredstvima pomoći na decentraliziranoj osnovi je srednjoročni cilj za Bosnu i Hercegovinu. Pripreme za uvođenje decentraliziranog sistema bile su spore tokom ovog izvještajnog perioda. Složeno institucionalno i političko okruženje u zemlji je negativno utjecalo na jedan broj projekata i na stopu provedbe koja je u posljednje vrijeme donekle opala, mada je i dalje visoka.

U pogledu finansijske pomoći **civilnom društvu**, program IPA za 2007. godinu će osigurati 3 miliona eura za projekte koji će se usmjeriti na jačanje lokalne demokratije i povećanje kapaciteta civilnog društva za učešće u političkom dijalogu. U januaru 2007. godine stupio je na snagu Okvirni sporazum za učešće Bosne i Hercegovine u **Programima Zajednice**. Još uvijek nema Memoranduma o razumijevanju za učešće u posebnim programima Zajednice.

2. POLITIČKI KRITERIJI

Ovo poglavlje razmatra napredak koji je Bosna i Hercegovina postigla u ispunjavanju Kopenhaških političkih kriterija, koji zahtijevaju stabilnost institucija koje jamče demokratiju, vladavinu prava, poštovanje ljudskih prava i zaštitu manjina. Također prati regionalnu saradnju, dobrosusjedske odnose sa zemljama koje su uključene u proširenje i državama članicama, te poštovanje međunarodnih obaveza, kao što je saradnja sa UN-ovim Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju (MKSJ).

2.1. Demokratija i vladavina prava

Ustav

Ustav Bosne i Hercegovine, koji je sadržan u Aneksu IV Dejtonskog-pariškog mirovnog sporazuma, uspostavio je složenu institucionalnu arhitekturu. Dejtonsko-pariški mirovni sporazum (DPA) je okončao rat i donio mir i stabilnost Bosni i Hercegovini. U okviru sadašnje ustavne strukture postignut je napredak, ali ona sprečava brzo odlučivanje i stoga onemogućava reformu i razvijanje kapaciteta za ostvarivanje napretka ka EU.

S obzirom da je Parlamentarna skupština Bosne i Hercegovine u aprilu 2006. godine odbila paket predloženih ustavnih amandmana, nije bilo daljnjih pokušaja da se izmijeni Ustav. I dalje postoji veliko neslaganje među političkim partijama o obimu buduće ustavne reforme.

Uobičajena je nacionalistička retorika političkih lidera iz svih konstitutivnih naroda, kojom se osporava Dejtonsko-pariški mirovni sporazum, a time i ustavni poredak. Ta negativna retorika je onemogućila reformu u cijelom nizu područja. Nakon presude Međunarodnog suda pravde, jedan broj bošnjačkih političara pozvao je na jednostrane ustavne promjene, posebno u vezi sa statusom Srebrenice. Političko rukovodstvo Republike Srpske nastavilo je davati izjave o mogućnosti referenduma o samoopredjeljenju i povlačenju nadležnosti sa državnog nivoa.

Na osnovu Dejtonsko-pariškog mirovnog sporazuma, međunarodna zajednica je i dalje u značajnoj mjeri prisutna u Bosni i Hercegovini. Ured visokog predstavnika i specijalnog predstavnika EU tijesno saraduje sa Evropskom komisijom na pitanjima vezanim za evropske integracije. Međutim, vlasti Bosne i Hercegovine nisu pokazale kapacitet da preuzmu daljnje «političko vlasništvo» i odgovornost za reforme. Uslijed napete političke situacije i nepostojanja reformi, Visoki predstavnik i dalje igra važnu ulogu u olakšavanju reformskog procesa i pitanjima upravljanja državom. Između 1. januara i 30. septembra 2007. godine, Visoki predstavnik je iskoristio svoje izvršne ovlasti u 31 slučaju, što je uključivalo i nametanje zakona i smjenu zvaničnika.

Uzevši u obzir situaciju u Bosni i Hercegovini i regionu, u februaru 2007. godine Upravni odbor Vijeća za implementaciju mira (PIC) saglasio se da odgodi zatvaranje Ureda visokog predstavnika do 30. juna 2008. godine. Upravni odbor PIC-a saglasio se da u februaru 2008. godine ponovo razmotri situaciju.

Kao rezultat neuspjeha u reformi Ustava, Opći izbori 2006. godine su provedeni u skladu sa odredbama koje krše Evropsku konvenciju o ljudskim pravima (ECHR). Izbori za tročlano Predsjedništvo Bosne i Hercegovine i delegate Doma naroda Bosne i Hercegovine i dalje su u suprotnosti sa Protokolom 12 ECHR-a. Kao posljedica toga, pripadnici jevrejske i romske zajednice, te jedan Bošnjak koji živi u Republici Srpskoj podnijeli su tri tužbe Evropskom sudu za ljudska prava.

Entiteti nisu uspjeli usaglasiti svoje ustave sa odlukom Ustavnog suda Bosne i Hercegovine iz marta 2006. godine kojom je odlučeno da entitetski grbovi, zastave i himne nisu u skladu sa Ustavom Bosne i Hercegovine. Republika Srpska je postigla saglasnost o novim simbolima, ali su oni osporeni na Ustavnom sudu Republike Srpske. Federacija Bosne i Hercegovine (Federacija) je formirala komisiju koja će predložiti nove entitetske simbole.

Sveukupno gledano, politički lideri Bosne i Hercegovine su se u ograničenoj mjeri posvetili potrebnim reformama, a nacionalistička retorika preovladava. Bosna i Hercegovina nije postigla napredak u stvaranju funkcionalnijih i ekonomski rentabilnijih, održivijih državnih struktura koje podržavaju proces evropskih integracija, npr. putem ustavne reforme.

Parlament

Predsjednički i parlamentarni izbori (na državnom, entitetskom, kantonalnom i na nivou Brčko Distrikta) održani su u oktobru 2006. godine. To su bili prvi izbori od Dejtonsko-pariškog sporazuma koje su u potpunosti provele vlasti Bosne i Hercegovine. Izbori su općenito bili provedeni u skladu sa međunarodnim standardima za demokratske izbore.

Bosna i Hercegovina ima dvodomni državni Parlament, uz parlamente na nivou entiteta (Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske), Brčko Distrikta i kantona. Nakon općih izbora u oktobru 2006. godine, novi Predstavnički dom Bosne i Hercegovine je inauguriran u novembru 2006. godine, ali Dom naroda nije konstituiran sve do sredine marta 2007. godine. Isto tako, potpuno konstituiranje Parlamentarne skupštine Federacije je ozbiljno kasnilo zbog neslaganja između političkih partija i kašnjenja u formiranju kantonalnih vlada.

Zakonodavni rad Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine onemogućavaju nepomirljive i etnički orijentirane pozicije političkih lidera zemlje. Predstavnički dom i Dom naroda su se sastajali nedovoljno često, a parlamentarne aktivnosti su tekle sporo. Rad u komisijama je također bio pod utjecajem međuetničkih razlika. Komisija za evropske integracije ponovno je konstituirana nakon izbora 2006. godine. Unatoč povećanim resursima, ova Komisija je ostala u velikoj mjeri neaktivna i ima minimalan utjecaj na Parlament prilikom rješavanja pitanja vezanih za evropske integracije.

Na tempo i kvalitet zakonodavnog rada utiče sporost Vijeća ministara u predlaganju zakona, što je rezultiralo usvajanjem tek ograničenog broja zakona. Predsjedavanje Parlamentarnom skupštinom nastavlja se rotirati na osmomjesečnoj osnovi, što onemogućava efikasnost. Članovi Parlamenta općenito i dalje glasaju po etničkom principu, te su i dalje pod velikim utjecajem interesnih grupa koje nastoje ostvariti svoje pojedinačne interese. Ta tendencija je porasla u posljednjih godinu dana uslijed pogoršavanja političke klime.

Rad Parlamentarne skupštine i dalje ometaju neadekvatni tehnički i ljudski resursi i komplicirane parlamentarne procedure. Saradnja sa Vijećem ministara i dalje je neadekvatna, te nema koordinacije planova zakonodavnih aktivnosti između državnih i entitetskih parlamenata.

Sveukupno gledano, postignut je ograničen napredak u poboljšanju efikasnosti Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine. Na njen rad su negativno utjecali napeta politička klima, sistematsko glasanje po etničkom principu i nedovoljni administrativni resursi.

Vlada

Kao rezultat odbacivanja ustavnih amandmana u aprilu 2006. godine, Predsjedništvo Bosne i Hercegovine nastavlja se rotirati na osmomjesečnoj osnovi. Njegov mandat uključuje određenu

ulogu u vanjskoj politici, predlaganje godišnjeg budžeta i zastupanje Bosne i Hercegovine u međunarodnim organizacijama. Izbor tročlanog Predsjedništva Bosne i Hercegovine i dalje je u suprotnosti sa Protokolom 12 ECHR-a, jer ne dozvoljava građanima koji ne pripadaju jednom od tri konstitutivna naroda da se kandidiraju i određuje etničku pripadnost svakog kandidata izabranog iz entiteta.

Predsjedništvo formirano prema rezultatima izbora održanih u oktobru 2006. inaugurirano je u novembru 2006. godine. Predsjedništvo se redovno sastajalo. Međutim, njegovi članovi uglavnom su nastavili iskazivati prvenstveno pripadnost svome entitetu i izbornoj bazi konstitutivnom korpusu - biračima, dok su pokazali malo sposobnosti da dođu do zajedničke pozicije. Ostali su podijeljeni oko ključnih pitanja kao što je presuda Međunarodnog suda pravde u slučaju tužbe Bosne i Hercegovine protiv Srbije za genocid, te po pitanju razvoja događaja u vezi sa Srebrenicom. Članovi Predsjedništva su također nekoliko puta propustili da usvoje zajedničku poziciju prilikom zastupanja Bosne i Hercegovine u inostranstvu.

Republika Srpska je uspjela formirati svoju Vladu ubrzo nakon izbora, ali znatnih kašnjenja je bilo na državnom nivou i u Federaciji. Vijeće ministara Bosne i Hercegovine je uspostavljeno sredinom februara 2007. godine. Ono se suočavalo sa unutarnjim tenzijama i zastojima. Komplicirane procedure odlučivanja, problemi kapaciteta, nedostatka političke volje i suprotstavljeni nacionalni interesi u Vladi i Parlamentu i dalje usporavaju usvajanje zakona. Rad Vijeća ministara također trpi zbog ograničenih ovlasti koje su date predsjedavajućem (premijeru).

Direkcija za evropske integracije (DEI) je direktno vezana za Vijeće ministara. Nastavila je igrati važnu ulogu kao ključna tačka Bosne i Hercegovine za programiranje pomoći EU. Ona je nastavila promovirati ciljeve evropskih integracija daljim ulaganjem napora ka poboljšanju koordinacije između državnih i entitetskih ministarstava. Međutim, ispolitizirana klima oneogućava rad DEI, a Vijeće ministara ne koristi kapacitete DEI u punoj mjeri. Ljudski resursi DEI –a također se moraju ojačati.

Direkcija za ekonomsko planiranje je odgovorna za praćenje Srednjoročne razvojne strategije i priprema se da koordinira izradu nove Državne razvojne strategije, a potom i Državnog razvojnog plana. Generalni sekretarijat je tek dijelom operativan i sporo preuzima veću koordinacijsku ulogu. Kako bi se povećali kapaciteti Generalnog sekretarijata, u aprilu 2007. godine Vijeće ministara je odobrilo novi Pravilnik kojim se u velikoj mjeri povećava broj uposlenih. Ured za zakonodavstvo funkcioniра, mada ga manjak stručnog osoblja, prostorija i uredske opreme onemogućava da na odgovarajući način pregleda sve potrebne zakone. U Uredu za zakonodavstvo, kao i u široj upravi još uvijek ne postoji dovoljno znanja o zakonodavstvu Evropske unije, procesu evropskih integracija, a slabo je i poznavanje stranih jezika. Također, nedostaje svijest o potrebi daljnjeg razvijanja i modernizacije zakonodavnog osnova i tradicije izrade zakona u zemlji.

Krajnja odgovornost za teškoće u radu Vlade leži na vodstvu političkih partija. U određenom broju slučajeva Vijeće ministara nije učestvovalo u pregovorima o reformskim pitanjima za što bi Vlada normalno bila odgovorna. Slično tome, fragmentarno definiranje politika između države i entiteta još uvijek je problem. Koordinacioni odbor za ekonomski razvoj i evropske integracije, koji je osmišljen da usaglasi državne i entitetske programe rada, sastajao se povremeno otkako su formirane nove vlade. Koordinacija između organa vlasti je stoga minimalna i zavisi u velikoj mjeri od ličnih i partijskih interesa. Drugi ozbiljni nedostatak u planiranju politika u Bosni i

Hercegovini u cjelini jest nedostatak odgovarajuće statistike, uključujući i ažurirani popis stanovništva.

Kada su u pitanju entiteti, Vlada Republike Srpske uspostavljena je u novembru 2006. godine, dok Vlada Federacije nije bila formirana sve do kraja marta 2007. godine. Vlada Republike Srpske je bila efikasna u pogledu usvajanja zakona, pogotovo na ekonomskom polju, te je postigla napredak u privlačenju stranih investicija. Ona je nastavila sa svojom politikom jačanja vlastitog pravnog okvira, često bez koordinacije sa drugim vladama u Bosni i Hercegovini. Ona je i dalje generalno protiv prijenosa ovlasti na državni nivo, npr. u policijskim i ekonomskim pitanjima, te prijeti da će vratiti ranije prenesene ovlasti. Izvršna vlast Republike Srpske nastavlja sa svojom katkad oštrom retorikom, mada je njena pozicija u vezi sa situacijom u Srebrenici bila konstruktivna. Vlada Federacije je bila manje efikasna u pogledu usvajanja zakona, a njen rad je bio pod utjecajem složene političke klime i suprotstavljenih partijskih interesa u vladajućoj koaliciji. Ni deset mjeseci nakon izbora, u dva kantona nisu bile formirane vlade, a onda se to desilo tek kad je, zbog tog kašnjenja, Visoki predstavnik prekinuo finansiranje četiri glavne političke stranke.

Sveukupno gledano, državne strukture vlasti Bosne i Hercegovine nisu bile sposobne prevladati unutarnje sukobe – često zasnovane na etničkoj ili entitetskoj pripadnosti – te izbjeći zastoje. To je rezultiralo ozbiljnim kašnjenjima u provedbi reformi.

Javna uprava

Određeni napredak je postignut na polju reforme javne uprave. Uprava Bosne i Hercegovine je na profesionalan način učestvovala u tehničkom dijelu pregovora o Sporazumu o stabilizaciji i pridruživanju. U aprilu 2007. godine, imenovan je novi Koordinator za reformu javne uprave sa četverogodišnjim mandatom. Ured koordinatora za reformu javne uprave je dobio budžetska sredstva potrebna za završetak procesa kadrovskog popunjavanja, mada je popunjavanje većine radnih mjesta još uvijek u toku. Sve vlade su usvojile zajedničku platformu za provedbu Strategije reforme javne uprave (PAR), koja definira odgovornosti na političkom, te na nivou koordinacije i provedbe. U julu 2007. godine, potpisan je Memorandum o razumijevanju o uspostavi Fonda za reformu javne uprave, kojeg je finansijski podržala EU. Taj Fond, koji će upravljati početnom raspodjelom od 4,5 miliona eura, još uvijek nije operativan.

Zapošljavanje koje provodi Agencija za državnu službu na državnom nivou je poboljšano, mada je još uvijek daleko od optimalnog. Koordinacija između agencija za državnu službu na nivou države i entiteta je poboljšana, uz zajednički angažman na nekoliko velikih programa obuke. Inicijativa za uspostavu zajedničkog Instituta za javnu upravu, koja je dobila inicijalnu saglasnost od sve tri agencije za državnu službu, predstavljala bi jedan od prvih koraka ka tješnjoj saradnji. Još uvijek nisu usklađena tri zakona o državnoj službi, što bi, između ostalog, omogućilo prelazak državnih službenika između raznih nivoa vlasti.

Bosna i Hercegovina i dalje trpi zbog kompliciranih administrativnih struktura. Državna Strategija reforme javne uprave tek treba da bude provedena na odgovarajući način. Još uvijek ne postoji bilo kakva sistematska ili sveobuhvatna aktivnost, koju bi domaći akteri preuzeli kao svoju odgovornost. Ured Koordinatora PAR-a i dalje ovisi o stranoj pomoći. Koordinacijski odbor PAR-a još nije preuzeo svoju ulogu pokretača političkih promjena * usmjeravanja.

Reforme preporučene kroz sektorske, funkcionalne i horizontalne systemske preglede još nisu provedene. Kako bi se taj proces učinkovito proveo, potrebna istinska podrška različitih struktura vlasti.

Unatoč koracima koji su preduzeti u ovom izvještajnom periodu, potrebni su dodatni naponi kako bi se ispunili ključni zahtjevi iz Evropskog partnerstva prema kojima sva državna ministarstva i institucije moraju biti adekvatno finansirane, operativne i na ispravan način opremljene, pogotovo u pogledu prostorija i osoblja. Konsolidacija državnih ministarstava i institucija je nastavljena, mada sporo. Ograničena budžetska sredstva i prostorije i dalje usporavaju zapošljavanje potrebnog osoblja. Očekuje se da preseljenje u novu zgradu Vlade, planirano krajem 2007. godine, pomogne u rješavanju pitanja uredskog prostora.

Nema napretka u pogledu reguliranja prava vlasništva nad državnim imovinom. Kao rezultat toga, Visoki predstavnik je produžio privremenu zabranu raspologanja državnim imovinom do 31. decembra 2007. godine.

Potrebne su kontinuirane aktivnosti radi uspostave profesionalne državne službe, uz proces zapošljavanja i napredovanja zasnovan na iskustvu i uspjehnosti. Još uvijek ne postoje dovoljne garancije u pogledu sprečavanja političkog miješanja u javnu upravu, gdje etnički identitet i članstvo u strankama igraju značajnu ulogu. Pored nedostatka osoblja, strukture unutar ministarstava trebaju značajno poboljšanje u smislu delegiranja, raspodjele i izvršavanja ovlasti, mehanizama saradnje i kapaciteta strateškog planiranja. Potrebna su daljnja nastojanja kako bi se na sveobuhvatan način modernizirao sistem upravljanja ljudskim resursima.

Zakon o Ombudsmanu za ljudska prava BiH, koji je usvojen u martu 2006. godine, predviđa spajanje entitetskih institucija ombudsmana sa državnim Ombudsmanom u skladu sa međunarodnim konvencijama. To spajanje se očekivalo u januaru 2007. godine, ali do njega još nije došlo. Državni ombudsman još nije imenovan.

Reforma lokalne samouprave, u skladu sa Evropskom poveljom o lokalnoj samoupravi, još uvijek je u toku. Oba entiteta su usvojila zakone o lokalnoj samoupravi. U novembru 2006. godine, Vijeće evropskog kongresa lokalnih i regionalnih vlasti utvrdilo je da su zakoni o lokalnoj samoupravi u Republici Srpskoj i Federaciji u cjelini kompatibilni sa principima Povelje, ali da lokalne vlasti nemaju jasne ustavne garancije, da općine u velikoj mjeri zavise od finansijskih transfera sa višeg nivoa vlasti, te da su odgovarajuće osnovice lokalnih prihoda krajnje niske. Promjene u Zakonu o bužetskom sistemu Republike Srpske i Zakonu o prikupljanju prihoda Federacije BiH, usvojene 2006. godine, dodjeljuju određene procenete prihoda sa jedinstvenog računa entitetskim, kantonalnim i općinskim vladama.

Složene administrativne strukture u Bosni i Hercegovini a pogotovo u Federaciji i dalje su prepreka efikasnoj lokalnoj samoupravi. Bosna i Hercegovina također treba uskladiti zakone o lokalnoj samoupravi u cijeloj zemlji.

Nepostojanje saradnje između lokalnih političkih lidera spriječilo je uspostavu jedinstvene uprave u Mostaru. U septembru 2006. godine, Visoki predstavnik je odlučio imenovati svog specijalnog izaslanika za Mostar kako bi riješio neriješene probleme. Nakon toga, pitanja RTV Hercegovine, paralelizmi u sektoru urbanizma, podijeljene kulturne institucije i dalje kašnjenje u reformi uprave Mostara razriješeni su u potpunosti ili dijelom na intervenciju Ureda visokog predstavnika.

Situacija u regionu Srebrenica i dalje je poseban problem. Nakon presude Međunarodnog suda pravde po tužbi Bosne i Hercegovine protiv Srbije za genocid, bošnjački političari predložili su specijalni status za Srebrenicu, pod direktnim ovlastima države, a izvan Republike Srpske. Taj zahtjev je doveo do rasta političkih tenzija u Srebrenici i cijeloj zemlji. Kao rezultat toga, Vlada Republike Srpske dodijelila je Srebrenici status specijalne socio-ekonomske zone i usvojila ekonomski i socijalni razvojni plan za region. U maju 2007. godine, Visoki predstavnik imenovao je međunarodnog specijalnog izaslanika za region Srebrenice.

U pogledu restrukturiranja policije, Direkcija za restrukturiranje policije (PRD) dostavila je Izvještaj Vijeću ministara u decembru 2006. godine. Izvještaj PRD-a je uzet kao osnov za dalje rasprave o reformi policije. Međutim, zbog nepostojanja političke volje i suprotstavljenih gledišta o ovlastima i administrativnim granicama policije, sporazum nije postignut. Kao rezultat toga, policija u državi je i dalje rascjepkana (*vidjeti također Poglavlje 4.3.4 -Policija*)

Sveukupno gledano, bilo je izvjesnog napretka na polju javne uprave. Međutim, Bosna i Hercegovina je još uvijek u ranoj fazi provedbe reforme javne uprave koju treba ubrzati. Složena i preglomazna struktura zemlje i dalje otežava efikasnost. Neophodna su znatna daljnja nastojanja ka stvaranju efikasne, profesionalne, stabilne, odgovorne i transparentne državne službe na svim nivoima vlasti.

Civilni nadzor nad sigurnosnim snagama

Zajednička parlamentarna Komisija za odbranu i sigurnost i Komisija za obavještajni rad i sigurnost nastavile su izvršavati svoje dužnosti na odgovarajući način. U pogledu reforme odbrane, napreduje prijenos preostalih dejtonskih zadataka i funkcija sa EUFOR-a na vlasti Bosne i Hercegovine. Preduzete su aktivnosti u pogledu raspolaganja viškom naoružanja i vojne opreme oružanih snaga, ali je napredak spor. Prijenos imovine vezane za odbranu sa entiteta na državu još nije završen, što pogotovo onemogućava Republika Srpska. U pogledu reforme obavještajnih službi, postignut je napredak na pitanjima kao što je borba protiv terorizma, organiziranog kriminala i ratnih zločina. Obavještajna i sigurnosna agencija Bosne i Hercegovine je pružala blagovremene obavještajne podatke o pojedincima sa «Srebreničke liste».

Kao rezultat napretka u reformi odbrane, uključujući i uspostavu demokratske kontrole nad oružanim snagama, NATO je pozvao Bosnu i Hercegovinu da se pridruži Partnerstvu za mir i Evroatlantskom vijeću u novembru 2006. godine. Sporazum o partnerstvu za mir je zaključen u decembru 2006. godine.

Pravosudni sistem

Konsolidacija pravosudnog sistema i dalje napreduje, iako u teškom okruženju.

Struktura pravosudnog sistema u Bosni i Hercegovini odražava unutarnju strukturu zemlje. Sudovi postoje na državnom i entitetskom nivou, a također i unutar entiteta. Na državnom nivou, sistem se sastoji od Ministarstva pravde sa ograničenim ovlastima i osobljem, Suda BiH sa međunarodnim registrarom i Visokog sudskog i tužilačkog vijeća (VSTV) koje, iako uz

ograničene resurse, u znatnoj mjeri provodi reformu sudstva. VSTV, kao nezavisno i autonomno tijelo, nastavlja igrati važnu ulogu u poboljšanju situacije u sudstvu. Ono je doprinijelo povećanju profesionalizma, resursa i efikasnosti. Ipak, pozicija VSTV-a nije dovoljno sigurna unutar ustavnog okvira i njegova uloga se često osporava.

VSTV je uveliko smanjilo broj međunarodnog, a povećalo broj domaćeg osoblja u skladu sa svojom strategijom prijenosa ovlasti na domaće institucije. Angažman međunarodnih članova se postepeno pomjera sa dnevnih aktivnosti na mentorstvo i monitoring na strateškom nivou. Ipak, kako sredstva obezbijedena iz državnog budžeta za VSTV i sudove i tužilaštva nisu povećana, oni i dalje ostaju ovisni o međunarodnom finansiranju.

Uređen je status Centra za obuku sudija i tužilaca u entitetima, kao priznate ključne institucije za profesionalno obrazovanje sadašnjih i budućih sudija i tužilaca. Izrađena je srednjoročna strategija obuke. Međutim, manjak osoblja u centrima za obuku i dalje sprečava učinkovitu obuku.

U entitetima, reforma zakona o prekršajima je uspješno završena, a prekršajni sudovi su spojeni sa osnovnim sudovima, te su imenovane dodatne sudije. Razrađen je novi sistem izvršenja sudskih odluka o naplati novčanih kazni. Novoimenovane sudije i uz njih vezano osoblje je obučeno na polju provedbe novih entitetskih zakona o prekršajima, te koriste novi registar novčanih kazni. Dalje zapošljavanje osoblja je završeno na nivou entiteta, a VSTV je imenovao sudske službenike za prvostepene sudove.

Unatoč navedenom, generalno pozitivnom razvoju događaja, ozbiljne prepreke efikasnom djelovanju pravosuđa i dalje postoje. One uključuju četiri paralelne i zasebne jurisdikcije: na državnom nivou, u Republici Srpskoj, Federaciji i Brčko Distriktu; nekoherentni pravni sistemi; uputstva koje izdaje četrnaest ministarstava pravde; četiri različita pravosudna ispita; visoki nivo preinačenih krivičnih presuda u većim krivičnim predmetima pred Sudom Bosne i Hercegovine. Pravosudni sistem nije izuzet od političkog miješanja. U parlamentarnim i izvršnim granama vlasti, postoje pokušaji da se već provedena reforma vrati na staro kako bi se omogućio veći politički utjecaj na rad sudija i tužilaca. Sveobuhvatna strategija razvoja pravosudnog sektora je hitno potrebna.

Sporo procesuiranje uslijed nagomilanog broja predmeta, slabih menadžerskih vještina i manjka savremene opreme i prostorija, predstavlja prepreke u uspostavi učinkovitog sudstva. Instaliranje kompjuterskih aplikacija, u cilju poboljšanja upravljanja predmetima, završeno je u šest sudova. Međutim, još uvijek nema sistematskog akcionog plana koji bi smanjio rastući broj neriješenih predmeta u sudovima. Krajem 2006. godine bilo je gotovo 2 miliona neriješenih predmeta (mada se polovina njih tiče komunalnih pitanja). Potrebna su daljnja nastojanja kako bi se uvele alternativne vansudske mjere rješavanja sporova, kao što su medijacija i arbitraža. Broj zaostalih predmeta u Ustavnom sudu je i dalje visok (preko 3.000 predmeta krajem 2006. godine). Budući da u BiH ne postoji vrhovni sud, Ustavni sud sve više djeluje kao apelacioni sud.

Napredak u području saradnje između policije i tužilaca je ograničen. Usklađena pravila o saradnji između policije i tužilaca tek treba da se uvedu. Većina tužilaca i policajaca još uvijek ima poteškoća u razumijevanju i primjeni četiri zakona o krivičnom postupku koja su na snazi. To i dalje ostaje razlog za zabrinutost.

Potrebni su daljnji naponi na usklađivanju sistema krivičnog zakonodavstva. Bosna i Hercegovina još uvijek nema jedinstveni Krivični zakon i Zakon o krivičnom postupku, što rezultira veoma raznolikom sudskom praksom. Kao rezultat toga, za isto krivično djelo se i dalje izriču različite

kazne u zemlji. Nedovoljan kvalitet odbrane u krivičnim predmetima, nedovoljno razumijevanje novog krivičnog zakonodavstva i nedovoljna obrazovanost sudija, tužilaca i službenika za provedbu zakona ostaju ključni problemi u provedbi sudske reforme.

Mali napredak je postignut na području maloljetničke delikvencije. Provedba Strategije i Akcionog plana protiv maloljetničkih prekršaja, usvojena u julu 2006. godine, još nije počela. Uspostavljeno je koordinacijsko tijelo na državnom nivou radi praćenja te provedbe. Međutim, nedostatak odgovarajućih, dobro reguliranih kazneno-popravnih institucija za maloljetnike i alternativnih mjera za maloljetnike prekršioce i dalje ozbiljno onemogućavaju uspostavu efikasnog sistema za rješavanje maloljetničke delikvencije.

U pogledu domaćeg krivičnog gonjenja optuženih za ratne zločine, državna Agencija za istrage i zaštitu (SIPA) istražuje nekih 500 predmeta koji se tiču ratnih zločina. Na državnom nivou, suđenja se općenito vode u razumnom vremenu i u skladu sa međunarodno priznatim standardima pravičnog suđenja. U julu 2007. godine, otvorene su istrage protiv 93 osobe za koje se vjeruje da su bile umiješane u mreže koje podržavaju optužene ratne zločince i koje su bile na tzv. Srebreničkoj listi. U isto vrijeme, policija Republike Srpske suspendirala je 35 policajaca u službi koji su bili na Srebreničkoj listi. Međutim, potjera za ratnim zločincima mora biti mnogo intenzivnija, posebno na entitetskom nivou. Mnogi počinioци zločina tokom rata ostaju nekažnjeni. Neophodna je državna strategija za rješavanje predmeta ratnih zločina.

Sveukupno gledano, pripreme Bosne i Hercegovine za razvijanje učinkovitog i efikasnog pravosudnog sistema napreduju. Međutim, zemlja se i dalje suočava sa iscjepkanošću i disparitetima u pravosudnom sistemu. Potrebni su dalji naponi radi poboljšanja efikasnosti i osiguravanja nezavisnosti pravosudnog sistema.

Politika borbe protiv korupcije

Tokom ovog izvještajnog perioda, Bosna i Hercegovina je ratificirala UN-ovu Konvenciju o borbi protiv korupcije (Konvencija Mérida), mada još nije ratifikovan Dodatni protokol Konvencije o krivičnom zakonu. Ima izvjesnog napretka o provedbi zakona o sukobu interesa, pri čemu je Centralna izborna komisija sankcionirala jedan broj izabranih zvaničnika i onemogućila ih u preuzimanju dužnosti. Državna strategija i Akcioni plan borbe protiv korupcije usvojeni su 2006. godine, ali provedba nije zadovoljavajuća, dijelom uslijed nedostatka resursa.

U drugom Izvještaju o evaluaciji, kojeg je usvojila Grupa država Vijeća Evrope protiv korupcije (GRECO), u decembru 2006. godine, podvlači se potreba za provedbom pravnog okvira i poboljšanjem koordinacije i obuke agencija uključenih u borbu protiv korupcije i zapljenu sredstava i prihoda od kriminala. U tom pogledu, preduzete su ograničene aktivnosti. Ništa nije preduzeto na poboljšanju antikorupcijskih zakona. Krivični zakoni države, entiteta i Brčko Distrikta utvrđuju opću obavezu prijavljivanja sumnje o počinjenim krivičnim djelima – uključujući i korupciju – ali nisu uspostavljene zakonske mjere kako bi se osigurala povjerljivost i zaštita državnih službenika koji prijavljuju takve slučajeve. Potrebna je dopuna Zakona o izborima i finansiranju političkih partija kako bi se spriječila praksa korupcije, a Zakon o sukobu interesa treba dalje razjasniti. Potrebno je ojačati sprečavanje i provedbu. Nezavisna agencija za borbu protiv korupcije nije uspostavljena. Broj presuda za korupciju i dalje je ograničen.

Generalno, Bosna i Hercegovina je postigla ograničen napredak u rješavanju korupcije. Korupcija je široko rasprostranjena i ostaje ozbiljan problem. Strategija i akcioni planovi su usvojeni, ali se ne provode na odgovarajući način. Neophodni su intenzivnija istraga i krivično gonjenje.

2.2. Ljudska prava i zaštita manjina

Poštivanje međunarodnog zakonodavstva o ljudskim pravima

U pogledu **ratifikacije instrumenata o ljudskim pravima**, Bosna i Hercegovina je ratificirala sve važnije UN-ove i međunarodne konvencije o ljudskim pravima, uključujući Evropsku konvenciju o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda (ECHR). Značajna kašnjenja u ispunjavanju obaveza koje se tiču izvještavanja i dalje postoje. Ustav sadrži većinu principa iz ovih konvencija o ljudskim pravima, te garantira da će oni biti iznad domaćeg zakonodavstva. Mada su konvencije direktno primjenjive, njihovu provedbu treba poboljšati.

U jednom broju slučajeva odluke Komisije za ljudska prava Ustavnog suda Bosne i Hercegovine nisu propisno provedene. To je dovelo do toga da je jedan broj tužbi podnesen Evropskom sudu za ljudska prava. U januaru 2007. godine Evropski sud za ljudska prava objavio je svoju prvu presudu protiv Bosne i Hercegovine. Na kraju 2006. godine, ukupno 286 tužbi iz Bosne i Hercegovine registrirano je na ovom Sudu.

U pogledu **promocije i provedbe ljudskih prava**, napredak je postignut u rješavanju zaostalih sudskih predmeta pred Komisijom za ljudska prava Ustavnog suda Bosne i Hercegovine. Od januara 2004. godine, Komisija je odgovorna za razmatranje predmeta kršenja ljudskih prava. U decembru 2006. godine, usvojeni su amandmani na Opći okvirni sporazum za mir u Bosni i Hercegovini, čime se omogućilo direktno prenošenje tekućih predmeta na Ustavni sud. Unatoč tom napretku, znatan broj predmeta još uvijek treba riješiti. Provedba odluka Komisije za ljudska prava i dalje je neblagovremena, pogotovo zbog oklijevanja entitetskih vlada da daju kompenzaciju žrtvama. Nije bilo napretka u rješavanju pitanja državljana i onih koji imaju boravište u Bosni i Hercegovini, a koji su zatvoreni u bazi Guantánamo Bay. Taj slučaj je sada upućen Evropskom sudu za ljudska prava.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je postigla ograničen napredak u poboljšanju poštivanja međunarodnog zakonodavstva o ljudskim pravima. Postigla je rezultat u rješavanju zaostalih predmeta vezanih za ljudska prava, ali ima još prostora za poboljšanje u pogledu provedbe presuda. Provedba međunarodnih konvencija o ljudskim pravima također treba biti poboljšana.

Građanska i politička prava

U pogledu sprečavanja **mučenja i zlostavljanja i borbe protiv nekažnjavanja**, državni i entitetski ustavi zabranjuju mučenje i zlostavljanje. Bosna i Hercegovina je potpisnica Konvencije o sprečavanju mučenja. Međutim, nije uspjela imenovati članove u odgovarajući komitet. Nedavna procjena situacije u zatvorima i policijskom pritvoru pokazuje da više treba

učiniti na tom planu. Slučajevi zloupotrebe zatvorenika i pritvorenika od strane policije i zatvorskih čuvara se dešavaju. Postoji potreba da se poboljša istraga slučajeva navodnog lošeg vladanja tih službenih lica.

Ustav Bosne i Hercegovine i Federacije Bosne i Hercegovine zabranjuju smrtnu kaznu. Član 11. Ustava Republike Srpske još uvijek omogućava smrtnu kaznu za kapitalna krivična djela, što je nekompatibilno sa Protokolom 6. ECHR. Međutim, Republika Srpska u praksi ne primjenjuje smrtnu kaznu.

Pristup pravdi u građanskim i krivičnim suđenjima ostaje pitanje koje izaziva zabrinutost, a jednakost pred zakonom nije uvijek zajamčena. U krivičnim predmetima, sudije često ne obavještavaju u potpunosti optužene o njihovom pravu na advokata o državnom trošku. Kao rezultat toga, optuženici ne zahtijevaju pravnu pomoć. Pravnu pomoć u građanskim predmetima prvenstveno obezbjeđuju na *ad hoc* osnovi nevladine organizacije koje se finansiraju iz privatnih izvora. Potrebna su daljnja nastojanja da se poveća budžet za odbranu optuženih, te utvrdi državna šema pravne pomoći za krivična i građanska suđenja.

Pravo na pravično suđenje formalno je uključeno u četiri zakona o krivičnom postupku u Bosni i Hercegovini. Međutim, na nižestepenim sudovima sudije imaju tendenciju da zanemaruju princip «presumpcije nevinosti».

Zatvorski sistem i dalje je podijeljen, a upravljanje kazneno-popravnim ustanovama podijeljeno je između države i entiteta. Nema jednoobrazne prakse izvršavanja krivičnih sankcija. Ta podjela treba biti riješena kako bi se stvorio koherentan zatvorski sistem koji osigurava da se standardi ljudskih prava primjenjuju na isti način u cijeloj zemlji. Na državnom nivou nema zatvorskog objekta, tek ograničeni pritvorski kapaciteti pri Sudu BiH samo u svrhu pritvora. Postoje planovi izgradnje zatvora maksimalne sigurnosti. Nema specifičnih pritvorskih prostora za zatvorenice.

Zatvorski objekti i nadzor moraju se poboljšati kako bi se riješio problem pretrpanosti, loših životnih uslova, neadekvatnog medicinskog tretmana i fizičke zloupotrebe od strane zatvorskih čuvara. Krivično zakonodavstvo pruža mogućnost alternativnih kazni u vidu korisnog rada u zajednici. Ta mogućnost je službeno uvedena 2003. godine, ali je zbog nedostatka spremnosti da se ona prihvati njena primjena onemogućena. Entitetsko zakonodavstvo o zatvorima nije usklađeno sa amandmanima na Zakon o krivičnom postupku i državni Zakon o izvršenju krivičnih sankcija.

Svi ustavi osiguravaju **slobodu izražavanja**. To vlasti generalno poštuju. Mediji su i dalje etnički podijeljeni. Učinkovitost instrumenata samoregulacije utvrđenih Kodeksom za štampu su ograničeni. Vlasti Republike Srpske su u izvjesnom periodu odbile saradivati sa državnim javnim emiterom.

Regulatorna agencija za komunikacije prati audiovizuelne medije, uključujući i to kako se oni bave pitanjima etniciteta, jednakopravnosti polova i manjinskim pitanjima. Zakon o javnom RTV servisu u Federaciji nije formalno usvojen. Usvajanje ovog zakona neophodno je kako bi se potpuno dovršio pravni okvir za reformu javnog emitiranja, što je ključni prioritet Evropskog partnerstva i jedan od uslova za potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

Ustavni okvir Bosne i Hercegovine uključuje pravo na **slobodu okupljanja i udruživanja**, koje vlasti poštuju.

Izvjestan napredak je postignut u pogledu **organizacija civilnog društva**. Vijeće ministara potpisalo je sporazum o saradnji sa nevladinim sektorom i imenovalo Višeg državnog službenika za programiranje. Organizacije civilnog društva i dalje se registriraju uglavnom na entitetskom nivou, zato što se proces registracije na državnom nivou smatra previše birokratskim. Stoga je nekoliko nevladinih organizacija aktivno na nivou cijele države. Ministarstvo pravde sve više rješava ovo pitanje i pruža više informacija o tome kako se nevladine organizacije mogu registrirati na državnom nivou. Zakon o porezu na prihod Republike Srpske iz 2007. godine izuzima socijalnu pomoć i humanitarnu pomoć iz oporezivanja.

Ustav Bosne i Hercegovine osigurava **slobodu religije**, a usvojen je Zakon o slobodi vjere i pravnom položaju crkava i vjerskih zajednica u Bosni i Hercegovini. Međutim, u zemlji još uvijek postoji vjerska netolerancija. Lideri vjerskih zajednica i dalje se miješaju u politička pitanja.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je postigla malo dodatnog napretka u pogledu građanskih i političkih prava. Neki koraci su preduzeti u znaku podrške razvoja civilnog društva, ali taj sektor je i dalje općenito slab. Ima prostora za poboljšanje u pogledu sprečavanja zlostavljanja i borbe protiv nekažnjavanja, kao i pristupa pravdi i jednakosti pred zakonom. Slabo funkcioniranje zatvorskog sistema dovelo je do jednog broja bjegova iz zatvora, uključujući i ratne zločince. Dugo očekivani zakon Federacije o javnom emitiranju još uvijek nije usvojen.

Ekonomska i socijalna prava

Odredbe o jednakosti spolova i **pravima žena** uključene su u zakon. Međutim, položaj žena u Bosni i Hercegovini nije poboljšan. Trgovina ženama i nasilje u porodici ostaju pitanja koja izazivaju zabrinutost. Pristup zaposlenju i dalje je težak, a učešće žena na tržištu rada i dalje je nisko u poređenju sa muškarcima. Mnoge žene nisu obuhvaćene zdravstvenim osiguranjem. Usvojene su odredbe koje garantiraju jednaku plaću za žene, ali se one ne primjenjuju. Nije bilo posebnih mjera za rješavanje te situacije i omogućavanje lakšeg zapošljavanja žena. Žene su i dalje manje zastupljene u politici i organima vlasti. Nema žena ministara u državnoj vladi, a od 57 parlamentaraca u Parlamentarnoj skupštini Bosne i Hercegovine samo njih sedam su žene.

Mada je pravni okvir usvojen, **dječija prava** nisu u potpunosti osigurana. Problemi ostaju na polju zdravstva, socijalne zaštite, obrazovanja i nasilja u porodici protiv djece. Stepenn pohađanja predškolskog obrazovnog programa je nizak. Djeca sa posebnim potrebama i romska djeca i dalje nemaju dovoljno medicinske zaštite, ni adekvatne prilike za obrazovanje.

U pogledu **socijalno ugroženih i/ili osoba sa invaliditetom**, diskriminacija ljudi sa onesposobljenjima je zabranjena zakonima oba entiteta. Međutim, iscjepkan pravni i finansijski okvir ne pruža istu socijalnu zaštitu svim građanima u cijeloj zemlji. Brojne grupe stanovništva su isključene iz socijalne zaštite i pomoći. Privilegirani tretman boraca i dalje ima negativne efekte na druge socijalno ugrožene ljude i ljude sa onesposobljenjima. Socijalno ugroženi ljudi i ljudi sa invaliditetom često nemaju pristup zdravstvenoj zaštiti i tržištu rada, pošto opći okvir za jednak tretman pri zapošljavanju i zanimanju nije uspostavljen. Zakonodavstvo o fizičkom pristupu se ne primjenjuje, a učinkovite politike treba tek da se usvoje. Neadekvatnosti sistema socijalne zaštite negativno utječu na uslove za hendikepirane, uključujući i mentalno oboljele. Ovi drugi su i dalje posebno podložni socijalnom isključivanju. Potrebna su odgovarajuća

izdvajanja iz budžeta i uspostava vijeća za lica s invaliditetom da bi se poboljšala situacija lica sa invaliditetom i socijalno ugroženih .

Što se tiče **radnih prava i sindikata**, nije došlo do promjena u ovom izvještajnom periodu. Još uvijek se očekuje ratifikacija Revidirane evropske socijalne povelje. Nije bilo napretka u pogledu registracije Konfederacije sindikata na državnom nivou (KSBiH). Etnička diskriminacija pri zapošljavanju je široko rasprostranjena.

Kompleksan sistem upravljanja državom i iscjepkanost zakonodavstva dodatno onemogućavaju socijalni dijalog. Nisu preduzimani koraci na usklađivanju zakonodavnih okvira. Unatoč nekim inicijativama Ministarstva civilnih poslova, Ekonomsko-socijalno vijeća, koje bi obuhvatalo cijelu zemlju, još nije uspostavljeno. Nejasnoće u pogledu priznavanja sindikata blokirale su daljnji napredak u pokretanju kolektivnog pregovaranja i pomaku ka dobrovoljnom kolektivnom pregovaranju. Obim neformalne ekonomije, kompleksan oblik upravljanja državom i iscjepkano zakonodavstvo i dalje onemogućavaju razvoj udruženja radnika i poslodavaca.

Na polju **antidiskriminacijskih politika**, Ustavi države i entiteta garantiraju jednak tretman svim ljudima. Bosna i Hercegovina nije usvojila sveobuhvatan zakon o sprečavanju diskriminacije, mada u nekoliko područja postoje zakoni koji sprečavaju diskriminaciju. Provedba je, međutim, nedovoljna. Diskriminacija na osnovu spolne orijentacije je uobičajena praksa.

Napredak je nastavljen na osiguravanju **imovinskih prava**. Mandat Komisije za imovinske zahtjeve raseljenih lica i izbjeglica je produžen do kraja 2007. godine kako bi se riješili zaostali predmeti povrata imovine. Reforma zemljišnih knjiga je nastavljena, što je dovelo do poboljšane pravne sigurnosti imovinskih zemljišnih prava i jačeg tržišta nekretninama. Pri Ministarstvu pravde BiH formirana je Koordinacija upravljanja zemljišnim knjigama i savjetodavni odbor. To tijelo čine predstavnici entitetskih geodetskih uprava, entitetskih ministarstava pravde i međunarodnih donatora.

Sveukupno gledano, vrlo ograničeni napredak je postignut u pogledu ekonomskih i socijalnih prava. Pravne odredbe o sprečavanju diskriminacije i zaštiti prava žena, djece i socijalno ugroženih lica postoje, ali je njihova provedba slaba. Nije bilo razvoja na planu radnih prava i sindikata. Ekonomsko-socijalno vijeće za cijelu zemlju nije uspostavljeno. Pozitivnim se smatra proces povrata imovine raseljenih lica koji je uspješno okončan.

Manjinska prava, kulturna prava i zaštita manjina

U pogledu **manjinskih i kulturnih prava i zaštite manjina**, postoji 17 službeno priznatih manjina u Bosni i Hercegovini. Tri konstitutivna naroda – Bošnjaci, Hrvati i Srbi – ne predstavljaju manjine. Bosna i Hercegovina je potpisnica Okvirne konvencije o nacionalnim manjinama, ali se još uvijek čeka na ratifikaciju Evropske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima. Drugi Izvještaj o Okvirnoj konvenciji se trebao izraditi 2006. godine, ali još uvijek nije dostavljen. Mnoge odredbe zakona o nacionalnim manjinama se ne primjenjuju. Slično tome, amandmani na Izborni zakon, koji su imali za cilj poboljšanje političke zastupljenosti manjina, nisu provedeni. Amandmani treba da se usvoje prije maja 2008. godine kako bi se omogućilo predstavnicima nacionalnih manjina da se kandidiraju na lokalnim izborima 2008. Nije postignut napredak u reformi Ustava Bosne i Hercegovine, te su manjine stoga i dalje isključene iz Doma

naroda i tročlanog Predsjedništva. Taj problem je podvučen i u zaključnim razmatranjima UN-ovog Komiteta za sprečavanje rasne diskriminacije iz marta 2007. godine.

Zakonodavstvo Bosne i Hercegovine osigurava besplatno vrijeme za emitiranje programa za manjine, ali ograničeni kapaciteti ih sprečavaju da u potpunosti koriste to raspoloživo vrijeme. Potrebno je staviti veći naglasak na jačanje kapaciteta kako bi se omogućilo manjinama da uživaju svoje pravo na zastupljenost u medijima. Vijeće za nacionalne manjine, koje će obavljati savjetodavnu funkciju u Parlamentarnoj skupštini, još nije operativno. Vijeće za nacionalne manjine je uspostavljeno u Republici Srpskoj, ali ne i u Federaciji.

Mnoge **izbjeglice i interno raseljena lica** još uvijek ne koriste osnovnu penzijsku i zdravstvenu zaštitu. Sigurnosna situacija za povratnike je općenito poboljšana, mada ima izoliranih incidenata nasilja.

Od januara do decembra 2006. godine u Bosni i Hercegovini registrirano je oko 5.600 povrataka, od čega je 4.600 bilo manjinskih. Broj povratnika nastavlja opadati, ali proces povratka još nije završen. Oko 120.000 ljudi je službeno registrirano kao izbjeglice i raseljena lica koja žele da se vrate. Fond za povratak finansira obnovu kuća u 30 općina i podržava projekat koji ima za cilj zatvaranje kolektivnih centara za izbjeglice i raseljena lica. Daljnje mjere su potrebne za poboljšanje uslova za održivi povratak, posebno u vezi sa pristupom zaposlenju, zdravstvenoj zaštiti, penziji i obrazovanju. Redovne i ažurirane informacije o broju i kretanju izbjeglica, raseljenih lica i povratnika su od suštinskog značaja za adekvatno rješavanje ovog pitanja.

Nastavljen je proces deminiranja u Bosni i Hercegovini koji je važan za omogućavanje procesa povratka. Plan deminiranja za 2007. godinu je usvojen i provodi ga Komisija za deminiranje u Bosni i Hercegovini.

Što se tiče nestalih lica, približno 13.000 ljudi koji su nestali tokom rata nisu nađeni ili identificirani. U 2006. godini, otkrivene su nove masovne grobnice i ekshumirano je oko 2.500 posmrtnih ostataka. U junu 2007. godine, Vijeće ministara imenovalo je Upravni odbor Instituta za nestala lica. To bi trebalo omogućiti Institutu da postane operativan.

Revizija državljanstava dodijeljenih tokom i nakon rata je napredovala u ovom izvještajnom periodu. Državna komisija za reviziju odluka o naturalizaciji stranih državljana u Bosni i Hercegovini predložila je oduzimanje državljanstva za preko 600 lica. Državna Komisija nastavlja svoj rad.

Zakon o zaštiti etničkih manjina i dalje se slabo primjenjuje, pogotovo u vezi sa **romskom** populacijom. Romi su i dalje najugroženija manjina. Diskriminacija protiv ove zajednice i dalje postoji, sa problemima u pristupu stanovanju, socijalnim službama (zdravstvu), obrazovanju i zapošljavanju. Neke aktivnosti su ipak preduzete u pogledu provedbe «Strategije BiH za rješavanje problema Roma» iz 2005. godine. Uloženi su određeni naponi kako bi se poboljšalo obrazovanje Roma u školama i na univerzitetima. U nekim općinama romska djeca su dobila školski materijal, udžbenike i finansijsku pomoć za topli obrok i prijevoz do škole. Provedba Akcionog plana o obrazovnim potrebama Roma i drugih manjina dovela je do povećanja ranije veoma niske stope upisa na svim nivoima obrazovanja. Međutim, samo oko 30% romske djece završava osnovno obrazovanje. Potrebni su veći naponi kako bi se u potpunosti provela Strategija za Rome i neophodni akcioni planovi. Bosna i Hercegovina još nije pristupila Deceniji uključivanja Roma 2005-2015.

Generalno, napredak Bosne i Hercegovine na polju manjinskih prava, kulturnih prava, te zaštite manjina je bio ograničen. U obrazovanju je bilo izvjesnog napretka u vidu usvajanja zakona, ali je provedba odredbi u vezi sa manjinama slaba. Manjine su i dalje isključene iz pristupa određenim političkim pozicijama. Treba preduzeti konkretne akcije na poboljšanje socio-ekonomske integracije povratnika i podrške romskoj populaciji, koja je i dalje suočena sa veoma teškim uslovima života i diskriminacijom. Treba povećati napore da se riješi pitanje nestalih osoba.

2.3. Regionalna pitanja i međunarodne obaveze

Provedba **Dejtonsko-pariškog mirovnog sporazuma** se nastavlja, ali nacionalistička retorika političkih lidera iz svih konstitutivnih naroda kojom osporavaju taj sporazum i ustavni poredak bila je česta. Za daljnje pojedinosti vidjeti poglavlje 2.1. Ustav.

Bosna i Hercegovina je ispoštovala većinu svojih postprijemnih obaveza prema **Vijeću Evrope** (VE). Međutim, zabilježen je tek ograničen napredak u preostalim obavezama koje je Bosna i Hercegovina preuzela prilikom pridruživanja Vijeću Evrope. Bosna i Hercegovina ostaje predmet monitoringa Vijeća Evrope.

Saradnja Bosne i Hercegovine sa **Međunarodnim krivičnim sudom za bivšu Jugoslaviju** (MKSJ) napredovala je i sada je općenito na zadovoljavajućem nivou. Potpisivanje Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju će zahtijevati punu saradnju sa MKSJ-om.

Saradnja države i Federacije sa MKSJ-om ostala je dobra, dok je saradnja Republike Srpske poboljšana. U skladu sa svojim akcionim planom, Republika Srpska intenzivirala je napore usmjerene na hapšenje optuženih ratnih zločinaca. U maju 2007. godine, policija Republike Srpske pomagala je pri hapšenju jednog ratnog zločinca optuženog pred MKSJ-om. Poboljšana je saradnja između državnih i entitetskih nivoa usmjerena na razbijanje mreže podrške bjeguncima od pravde. Nastavlja se prijenos informacija i dokazne građe kako bi se omogućilo krivično gonjenje u Bosni i Hercegovini. U pogledu zamrzavanja imovine bjegunaca od MKSJ-a, usvojeni su odgovarajući zakoni. Preduzeti su i neki preliminarni koraci u vezi jednog optuženog ratnog zločinca, mada je proces još uvijek na samom početku.

U pogledu optuženih prebačenih iz MKSJ-ja na suđenja u zemlji, Sud Bosne i Hercegovine je dobro radio. On je dobio ukupno šest predmeta prema Pravilu 11bis³ koje je sastavni dio Pravila postupka i dokazivanja MKSJ-a, koja se odnose na deset optuženika. Sud BiH je okončao suđenje u dva od tih predmeta. Obim rada Suda BiH je povećan sa 170 aktivnih predmeta u oktobru 2006. godine na 205 u maju 2007. godine. Bijeg jednog optuženog ratnog zločinca predstavlja negativan razvoj događaja. To je ukazalo na nedostatke u zakonodavstvu i nepostojanje zatvora sa režimom maksimalne sigurnosti na nivou države. Zaštita svjedoka u osjetljivim predmetima ratnih zločina i dalje predstavlja problem.

Što se tiče **Međunarodnog krivičnog suda** (ICC), Bosna i Hercegovina i dalje ima bilateralni sporazum o imunitetu sa SAD sklopljen u junu 2003. godine, kojim je SAD dobila izuzeće od jurisdikcije ICC-a što nije u skladu sa zajedničkom pozicijom EU o integritetu Rimskog statuta,

³ Pravilom 11bis MKSJ je utvrdio proceduru prebacivanja predmeta na domaće sudove nakon što MKSJ potvrdi optužnicu.

kao ni sa ključnim principima EU o bilateralnim sporazumima o imunitetu. To treba da se uskladi sa pozicijom EU.

Nije bilo odlučujućeg napretka u provedbi Sarajevske deklaracije, čiji je cilj bio okončanje procesa povratka **izbjeglica** do kraja 2006. godine. Taj proces je blokiran zbog nedostatka političkog konsenzusa između potpisnika. Daljnja nastojanja su hitno potrebna, pogotovo od strane Hrvatske, kako bi se riješila preostala pitanja, tj. kako bi se riješili zahtjevi za kompenzacijom osoba koje su izgubile stanarsko pravo u Hrvatskoj kao i priznavanje prava na penziju i drugih prava za godine provedene na radu u područjima Hrvatske koja su tokom rata bila pod srpskom kontrolom.

Generalno, Bosna i Hercegovina je nastavila provoditi Dejtonsko-pariški mirovni sporazum, iako su taj Sporazum često osporavali ključni politički lideri. Postignut je napredak u saradnji sa MKSJ-om, te sada treba postići punu saradnju. U vezi sa provedbom postprijemnih obaveza prema Vijeću Evrope, napredak je bio ograničeniji.

Regionalna saradnja i dobrosusjedski odnosi čine suštinski dio procesa približavanja Bosne i Hercegovine Evropskoj uniji.

Bosna i Hercegovina nastavlja biti aktivan učesnik u regionalnim inicijativama saradnje kao što je Proces saradnje u Jugoistočnoj Evropi (SEECF), Srednjo-evropska inicijativa, Jadransko-jonska inicijativa, te Proces dunavske saradnje. U svojstvu predsjedavajućeg Jadransko-jonske inicijative, Bosna i Hercegovina je bila domaćin sastanaka Komiteta visokih zvaničnika te regionalnih skupova o ekonomiji i turizmu, zaštiti kulturnog naslijeđa, okoliša te saradnji u borbi protiv organiziranog kriminala. Bosna i Hercegovina je također bila predsjedavajuća Regionalne inicijative za migracije, azil i izbjeglice (MARRI). Pakt stabilnosti je u procesu tranzicije u novi okvir saradnje koji je više „u vlasništvu“ regiona, a Bosna i Hercegovina je zemlja domaćin Sekretarijata novog Vijeća za regionalnu saradnju.

Nakon teške unutrašnje debate, u septembru 2007. godine, Bosna i Hercegovina je ratificirala prošireni i dopunjeni Sporazum o slobodnoj trgovini srednjoevropskih zemalja (CEFTA). Bosna i Hercegovina je i potpisnica Ugovora o energetske zajednici koji je stupio na snagu u julu 2006. godine. Bosna i Hercegovina zaostaje u ispunjavanju svojih obaveza iz ovog Ugovora, pogotovo u sektoru gasa. To je uglavnom rezultat pozicije koju je zauzela Republika Srpska.

Nakon znatnog kašnjenja, Bosna i Hercegovina je ratificirala Sporazum o evropskom zajedničkom zračnom prostoru (ECAA) u septembru 2007. godine.

U cjelini, **bilateralni odnosi sa drugim zemljama u procesu proširenja** i dalje su dobri mada je malo napretka postignuto oko neriješenih pitanja.

Na odnose sa *Srbijom* utjecala je presuda u tužbi Bosne i Hercegovine protiv Srbije i Crne Gore za genocid. U februaru 2007. godine, Međunarodni sud pravde (ICJ) utvrdio je da su u Srebrenici počinjena djela genocida. Sudije ICJ-a zaključile su da: *«Srbija nije počinila genocid putem svojih organa ili osoba čije djelovanje predstavlja njenu odgovornost prema običajnom međunarodnom pravu u smislu kršenja njenih obaveza koje proizlaze iz Konvencije o sprečavanju i kažnjavanju zločina genocida.»* Oni su također ustanovili da se: *«Srbija nije udružila da bi počinila genocid niti je poticala na počinjenje genocida»* te oslobodili Srbiju optužbi da je *«saučesnik u genocidu»*. Međutim, Sud je presudio da Srbija nije iskoristila svoj utjecaj kako bi spriječila genocid nad bosanskim muslimanima u Srebrenici u julu 1995. godine. On je također utvrdio da su njeni lideri propustili da ispoštuju međunarodne obaveze kažnjavanja

onih koji su počinili taj pokolj. Nakon presude je uslijedila razmjena diplomatskih nota između dvije zemlje.

Bilo je nekoliko drugih dešavanja koja su utjecala na bilateralne odnose između Bosne i Hercegovine i Srbije. Srbija je otvorila Konzulat u Banjoj Luci u maju 2007. godine. Pitanja koja se tiču državne granice, imovinskih odnosa i trgovine ostala su nerazriješena. Međudržavno vijeće između Bosne i Hercegovine i Srbije nije se sastalo u 2007. godini.

Republika Srpska je nastavila intenzivirati kontakte i saradnju sa Srbijom na osnovu Sporazuma o specijalnim paralelnim odnosima potpisanog u septembru 2006. godine.

Što se tiče *Kosova* (pod Rezolucijom Vijeća sigurnosti UN 1244), u službenoj poziciji Bosne i Hercegovine podvlači se važnost rješenja putem pregovora.

Odnosi sa *Hrvatskom* i dalje su stabilni, a bilateralni kontakti su u porastu. Potpisani su Sporazumi o dvojnomo državljanstvu i zajedničkom nadzoru nad državnom granicom. Međutim, druga pitanja koja se tiču granice i trgovine nisu razriješena. Nije bilo konkretnog napretka u rješavanju pitanja Sporazuma o luci Ploče, tranzita kroz Neum i Sporazuma o rješavanju imovinskih pitanja. Ratifikacija Sporazuma o utvrđivanju kopnenih i riječnih granica iz 2005. godine je na čekanju, a granični spor u vezi sa dva otoka – Veliki Škoj i Mali Škoj – ostaje neriješen, jednako kao i pitanje granice na rijeci Uni. Plan Hrvatske da izgradi most do poluotoka Pelješac nisu podržale vlasti Bosne i Hercegovine.

Odnosi sa *Crnom Gorom* su intenzivirani. Crna Gora je otvorila Ambasadu u Sarajevu. Bosna i Hercegovina je otvorila Ambasadu u Podgorici.

Dobri odnosi su očuvani sa *Bivšom jugoslavenskom republikom Makedonijom*, uz recipročne posjete na visokom nivou.

Diplomatski kontakti sa *Albanijom* su bili ograničeni, ali su odnosi i dalje dobri.

Bosna i Hercegovina zaključila je Sporazum o slobodnoj trgovini sa *Turskom*.

Bilateralni odnosi sa državama članicama EU i dalje su dobri. EU je glavni trgovinski partner Bosne i Hercegovine. Trgovina se odvija posebno sa Austrijom, Njemačkom, Slovenijom i Italijom.

Generalno, Bosna i Hercegovina je nastavila aktivno učestvovati u regionalnoj saradnji. Ona mora osigurati ispravnu provedbu potpisanih sporazuma, uključujući sporazum CEFTA. Dok su dobrosusjedski odnosi napredovali, bilo je malo napretka u rješavanju neriješenih pitanja, posebno onih u vezi sa trgovinom i granicama.

3. EKONOMSKI KRITERIJI

U razmatranju ekonomskog razvoja u Bosni i Hercegovini, pristup Komisije vodi se zaključcima Evropskog vijeća u Kopenhagenu u junu 1993. godine, koji navode da članstvo u Uniji zahtijeva postojanje funkcionalne tržišne ekonomije i sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama u Uniji.

3.1. Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Bitni elementi ekonomske politike

Vlada je dostavila svoj prvi Ekonomski i fiskalni program za 2006-2008. u decembru 2006. godine, čime je osigurana osnova za analizu budućeg razvoja ekonomskih i strukturalnih reformi u periodu obuhvaćenom programom. Program ukazuje na nedostatke koji proizlaze iz činjenice da razvoj u 2006. godini, uz odrednice politike Vlade imenovane nakon izbora u oktobru 2006. godine nije u potpunosti obuhvaćen.

Konsenzus o temeljnim pitanjima ekonomskih politika još nije postignut, što odražava suprotstavljena gledišta na nivou države i entiteta o bitnim pitanjima ekonomske reforme i koordinacije. Nedostatak konsenzusa o provedbi reformi je očit, posebno u Federaciji Bosne i Hercegovine, gdje je privatizacija i restrukturiranje preduzeća u javnom vlasništvu bila usporena, dijelom kao rezultat predugog procesa formiranja vlade nakon izbora 2006. godine. Općenito, potrebne reforme u područjima kao što su tržišta rada, fiskalna održivost i restrukturiranje ili finansijski nadzor nisu provedene ni na entitetskom ni na državnom nivou. Pored toga, postoji ograničen konsenzus o stepenu svakog prijenosa nadležnosti na državne institucije, a kad do njega i dođe, često je praćen rastom potrošnje. Na području fiskalne koordinacije, pregovori o formaliziranju i poboljšanju aktivnosti Nacionalnog fiskalnog vijeća su nastavljeni, iako bez opipljivih rezultata. Općenito, nedostatak koherentnosti i konsenzusa o ekonomskim politikama onemogućilo je ubrzanje reformi na državnom, entitetskom i drugim nivoima vlasti.

Makroekonomska stabilnost

U 2006. godini, realni rast BDP bio je 6,2%, dakle rast sa 4,3% u 2005. godini, do kojeg je došlo pod utjecajem domaće potražnje i znatnog rasta neto izvoza. Ekonomska aktivnost snažno je rasla u sektorima kao što su veleprodaja i maloprodaja, nekretnine, građevinarstvo, finansijsko posredovanje i proizvodnja, što odražava povoljno vanjsko okruženje i preciznije izvještavanje o realnim vrijednostima izvoza nakon uvođenja poreza na dodanu vrijednost (PDV). U 2006. godini, industrijska proizvodnja je povećana za 7,5% u Federaciji i 19,1% u Republici Srpskoj, čemu je prethodio natprosječan rast proizvodnje hemikalija, metala, namještaja, mašina i opreme u Federaciji, a proizvoda od gume i plastike, metala i drveta, te namještaja u Republici Srpskoj. U prvih osam mjeseci 2007. godine, rast - godina na godinu - obima industrijske proizvodnje bio je 11,9% u Federaciji, što premašuje skromni rast od 0,4% u Republici Srpskoj. Sveukupno gledano, ekonomski rast ubrzan je u 2006. godini uslijed dinamičnijeg procesa sustizanja u Republici Srpskoj, te je osnažen u 2007. godini, ovaj put ga je predvodila Federacija. Pomak ka aktivnostima koje imaju veću dodanu vrijednost je bio usporen u oba entiteta. Kvalitet statističkih informacija ostao je dosta slab.

Deficit tekućeg računa gotovo je prepolovljen na oko 11% BDP od 2005. do 2006. godine, prvenstveno zahvaljujući smanjenju trgovinskog deficita za oko 11 procentnih poena BDP-a. Uvođenje PDV-a u januaru 2006. godine dovelo je do preciznijeg izvještavanja o vrijednosti izvoza i uvoza u drugoj polovini 2005. godine. Kao rezultat toga, u 2006. godini, uvoz je bio gotovo jednak u nominalnim veličinama, dok je izvoz porastao za oko 29% čemu je također pomogao povoljan rast izvoznih cijena. Povoljni trend se nije nastavio u 2007. godini, kada je

uvoz porastao za oko 24% - godina na godinu - u prvih šest mjeseci, čime se trgovinski deficit povećao za 29%.

U 2006. godini, značajan trgovinski deficit od oko 35% BDP-a finansiran je u velikoj mjeri iz doznaka radnika u obliku privatnih tekućih transfera i prihoda uposlenika koji je iznosio ukupno oko 18% BDP-a na neto osnovi. Neto iznos stranih direktnih investicija pokrio je oko jednu trećinu deficita tekućeg računa. U prvoj polovini 2007. godine privatizacija Telekomu Srpske i pokretanje tzv. „greenfield“ investicija povećao je neto priliv direktnih stranih investicija iznad 8% projekiranog BDP-a. Uslijed snažnog priliva kapitala, službene devizne rezerve povećane su krajem augusta 2007. godine za 25%, godina na godinu. Vanjski javni dug dalje je opao na oko 21% BDP-a na kraju 2006. godine, dok je ukupan vanjski dug procijenjen na oko 51% BDP-a. Zaključno, unatoč privremenom poboljšanju u 2006. godini, vanjski disbalans ponovno je počeo rasti u 2007. godini, ali uz veću pokrivenost neto prilivom direktnih stranih investicija.

Zaposlenje u formalnom sektoru povećano je za 1,7%, godina na godinu, u junu 2007. godine. Službeno registrirana stopa nezaposlenosti povećana je blago na 44,2% u istom periodu. Anкета radne snage pokazuje neznatan porast stope zaposlenosti na 31,2% u aprilu 2007. godine sa 29,7% godinu dana ranije. Dok je stopa zaposlenosti porasla na oko 35% u Republici Srpskoj, ostala je gotovo ista u Federaciji - na oko 29%. U isto vrijeme, stopa nezaposlenosti blago je smanjena na 29% sa 31,1% u istom periodu, te je ostala na oko 25% u Republici Srpskoj, a 31% u Federaciji. Još uvijek veoma visoka stopa nezaposlenosti i znatna razlika između nivoa i dinamike registriranih i na anketi zasnovanih podataka o radu ukazuju na postojanje prilično velikog i rastućeg neformalnog tržišta rada i ozbiljnih strukturnih rigidnosti. Reforma poreza na lični dohodak u Republici Srpskoj pomogla je u smanjenju prilično visokog poreza na rad. Vlada Federacije preduzela je korake da provede istu reformu te da se uskladi direktno oporezivanje u oba entiteta.

Sveukupno gledano, nezaposlenost je veoma visoka, a otvaranje novih radnih mjesta onemogućeno je znatnim strukturalnim rigidnostima, pogotovo visokim porezom na rad, poremećenim mehanizmom utvrđivanja plata i niskom mobilnošću radne snage. Relativno visoki i loše usmjereni socijalni transferi smanjuju poticaje da se aktivno traži posao.

Monetarna politika Centralne banke Bosne i Hercegovine (CBBH) vodi se u okviru aranžmana Valutnog odbora, vezanog za euro. CBBH je zadržala zahtjeve za rezervama nepromijenjenim u 2006. godini i prvoj polovini 2007. godine. Godišnji rast kredita usporen je sa 27,3% u 2005. godini na 23,4% u 2006. godini. Vratio se na oko 28,6% krajem augusta 2007. godine. Godišnji rast tzv. monetarnog agregata ubrzan je sa 18,2% na kraju 2005. godine na 24,6% na kraju augusta 2007. Ipak, njegova pokrivenost deviznim rezervama je bila velika i iznosila je oko 87,5% krajem augusta 2007. Viša stopa inflacije je zabilježena u 2006. godini nakon uvođenja PDV-a i promjena administriranih cijena. To se znatno smanjilo u 2007. godini. Indeks inflacije potrošačkih cijena na kraju 2006. godine ostao je na 6,1%. On je krajem augusta 2007. godine opao na 0,9%. U zaključku, aranžman Valutnog odbora i dalje je garant makroekonomske stabilnosti, unatoč brzom rastu domaćih kredita.

Zamjena poreza na promet PDV-om 2006. godine doprinijela je rastu konsolidiranog vladinog prihoda na oko 45% BDP-a u 2006. godini, što je znatno utjecalo na fiskalnu situaciju u 2006. i 2007. godini. Porast prihoda za blizu 4% BDP-a od 2005. do 2006. godine rezultirao je povećanom potrošnjom na svim nivoima vlasti, te je ukupno iznosio više od 3% BDP-a, te rastom budžetskog suficita na 2,9% BDP-a. Budžet državnih institucija povećan je za oko 1,4% BDP-a

zahvaljujući prenosu ovlasti sa entiteta, od čega je 1,2% BDP-a potrošeno na povećanje plata. Prijenos funkcija na državni nivo nije pratilo ekvivalentno smanjenje potrošnje entiteta, koji su također povećali svoje rashode kao udio u BDP-u. Javna potrošnja povećana je za oko 1,6% entitetskog BDP-a u Federaciji i 2,9% u Republici Srpskoj.

Izvršenje budžeta za 2007. godinu na raznim nivoima vlasti pokazuje kontinuirani porast plata u javnom sektoru, kao i socijalnih transfera i potrošnje na socijalnu zaštitu. Posebno je Zakon o demobiliziranim borcima, usvojen u Federaciji, povećao ukupnu socijalnu potrošnju. Unatoč, dobrom ubiranju prihoda u prvoj polovini 2007. godine, privremenost nekih od visokih prihoda PDV-a zabilježena u 2006. godini izaziva zabrinutost da bi velike obaveze u pogledu potrošnje u 2007. godini mogle rezultirati ugrožavanjem fiskalne pozicije. Sveukupno gledano, relativna konsolidacija javnih finansija u 2006. godini bila je praćena većom potrošnjom, što je oslabilo kvalitet fiskalnih prilagodbi i povećalo fiskalne rizike.

Vanjski javni dug Bosne i Hercegovine je u silaznom trendu sa oko 26% BDP-a krajem 2005. godine na 21% krajem 2006. godine. Međutim, očekuje se da domaći javni dug znatno poveća fiskalno opterećenje u nadolazećim godinama uslijed velikog broja neizmirenih domaćih potraživanja. Dva entiteta su dalje provela Zakon o izmirenju duga po osnovu stare devizne štednje, što će dovesti do znatnog povećanja domaćeg javnog duga, posebno u Federaciji. Druga domaća zaduženja odnose se na potraživanja za ratne štete. Konačno, Zakon o restituciji koji je upućen Parlamentu, mada još nije usvojen, mogao bi dalje ugrožavati fiskalnu održivost ako ne uspije usaglasiti finansijsku kompenzaciju sa dugoročnim kapacitetom budžeta da vrši isplate. Republika Srpska usvojila je Zakon o utvrđivanju i načinu izmirenja unutrašnjeg duga RS koji ograničava pozajmice Vlade putem uvođenja limita na nivo servisiranja duga u odnosu na tekuće prihode iz prethodne godine. Sličan zakon čeka na usvajanje u Federaciji. U zaključku, oba entiteta su postigla određeni napredak u pogledu izmirenja domaćih potraživanja, mada konačan rezultat još uvijek predstavlja značajan fiskalni rizik.

Poboljšana makroekonomska politika iz 2006. godine, koja se odražava u povećanom suficitu ravnoteže između štednje i investicija javnog sektora i značajnom smanjenju deficita tekućeg računa, zasniva se na faktorima koji su se dogodili samo jednom i nisu mogli biti ponovljeni u 2007. godini. Najvažniji je uvođenje PDV-a, koji je, unatoč ukupnom pozitivnom efektu, također omogućio slabljenje kvaliteta fiskalnih prilagodbi otvaranjem prostora za veliki porast tekuće javne potrošnje. U isto vrijeme, reforma direktnih poreza u Republici Srpskoj od januara 2007. godine, pojednostavila je poreski sistem i smanjila fiskalno opterećenje što bi moglo pogotovo ublažiti poremećaje na tržištu rada. Općenito govoreći, pojedinačni faktori pomogli su u poboljšanju makroekonomske politike u 2006. godini, ali je kvalitet javne potrošnje pogoršan.

Međusobno djelovanje tržišnih snaga

U 2006. i 2007. godini, Republika Srpska je postigla daljnji napredak u privatizaciji i nakon prodaje Telekomu Srpske, prodato je oko 63% početne mase državnog kapitala za privatizaciju. Pored toga, privatizacija naftnog biznisa Republike Srpske – Rafinerija nafte Brod, Rafinerija nafte Modriča i Petrol a.d. Banja Luka – gotovo je završena. Uspostava Investicijsko-razvojne banke Republike Srpske u svrhu upravljanja preostalim državnim vlasništvom, dovršavanja privatizacije i investiranja prihoda od privatizacije kroz različite fondove, ima namjeru poboljšati raspodjelu javnih resursa, ali istovremeno prijeti da istisne aktivnosti privatnog sektora, pogotovo

u bankovnom sektoru. Slično tome, usvajanje razvojnog programa Republike Srpske – koja planira investirati veliki dio sredstava u industrijske aktivnosti, restrukturiranje preduzeća i izgradnju stanova – mogao bi biti u suprotnosti sa početnim ciljem preusmjeravanja državnog vlasništva.

U 2006. godini udio privatnog sektora u BDP-u u cijeloj zemlji je ostao na nivou oko 55% zabilježenom 2005. godini. Glavni razlog za to je bilo usporavanje procesa privatizacije što je utjecalo najviše na Federaciju. U 2006. godini, razne privatizacijske agencije u Federaciji (entitetske i kantonalne) prodale su udjele u 14 kompanija, sa ukupnim privatiziranim kapitalom u vrijednosti 86 miliona eura i preuzetim investicijskim obavezama od oko 87 miliona eura. To iznosi tek oko 2% ukupnog državnog kapitala predviđenog za privatizaciju u 1999. godini, što dovodi kumulativni postotak dosad privatiziranog kapitala u Federaciji na oko 41%, od čega je tek oko jedna četvrtina bila privatizirana kroz direktne tendere. Gotovinska zarada iz tih procesa privatizacije u 2006. godini iznosila je ukupno oko 12 miliona eura. U 2007. godini, Agencija za privatizaciju Federacije BiH planira privatizirati još 3% inicijalnog državnog kapitala, bilo kroz direktne tendere ili prodaju na berzi, te restrukturirati daljnjih 3% te mase prije privatizacije. Međutim, ovaj proces je u zastoju, pošto su tenderi za neke strateške kompanije (npr. Energoinvest i Hidrogradnja) poništeni, a privatizacija Aluminijska d.d. Mostar odgođena, što umanjuje perspektivu brže privatizacije u 2007. godini. Nadalje, situacija krajem avgusta bila je takva da je privatizacijski proces, osim kod prodaja koje su bile u toku, bio zaustavljen od strane Vlade Federacije, dok se ne formulira generalna politika privatizacije.

Slobodan ulazak i izlazak na tržište

Provedba jedinstvenog sistema registracije preduzeća počela je na ograničenom broju sudova u junu 2007. godine. To bi trebalo skratiti proceduru sudske registracije na pet dana i smanjiti broj potrebnih dokumenata. Podaci iz analize sugeriraju da do juna 2007. godine nije postignut naročit napredak u procedurama za pokretanje biznisa, dobivanja licenci ili zatvaranja preduzeća. Međutim, izvjestan napredak je postignut u smanjenju broja inspekcija s kojima se suočavaju kompanije i u Federaciji i u Republici Srpskoj. Nadalje, vlasti Republike Srpske su blizu završetka analize uticaja propisa sa ciljem smanjenja birokratije, poznate kao «giljotina propisa». Procedure bankrota su poboljšane, a broj predmeta pokrenutih i zaključenih na sudovima postepeno raste. Manje je napretka postignuto i u primjeni procedura bankrota na veliki broj nelikvidnih preduzeća u javnom vlasništvu, na što ukazuje sve veći iznos državne pomoći i subvencija javnog sektora. Krupne prepreke ulasku biznisa postoje u područjima kao što su dobivanje licenci, registracija imovine, realizacija ugovora i plaćanje poreza. Sveukupno gledano, registracija kompanija i procedure izdavanja licenci su tek neznatno poboljšane, ali značajne administrativne neefikasnosti i dalje ometaju ulazak i izlazak sa tržišta i otežavaju poslovanje.

Pravni sistem

Pravosudni sistem i dalje trpi zbog sporih sudskih postupaka, slabog upravljanja predmetima te velikog i rastućeg zaostatka neriješenih predmeta. Političko miješanje u sistem se povremeno dešavalo. Sveukupno gledano, te okolnosti slabe poslovno okruženje time što ugrožavaju učinkovitu provedbu prava kreditora i imovinskih prava.

Razvoj finansijskog sektora

Banke drže dominantnu poziciju u finansijskom sektoru i njihova aktiva je porasla na oko 82% BDP-a u 2006. godini, u odnosu na 76% u 2005. godini. Ukupno su 32 banke djelovale krajem 2006. godine (u poređenju sa 55 u 2000. godini), sa stranim kapitalom koji kontrolira oko 83% ukupnog bankovnog kapitala. Privatizacija banaka je završena 2006. godine u Republici Srpskoj. U Federaciji još tri banke su ostale u javnom vlasništvu, sve tri pod privremenom upravom. Pet najvećih banaka drže oko 59% ukupne aktive bankovnog sistema krajem 2006. godine, slično kao i u 2005. godini. To, uz smanjenje raspona kamata, dokazuje da konsolidacija banaka ne ometa tržišnu konkurenciju.

Nebankovni finansijski sektori zabilježili su održivi rast u 2006. godini. Tržište lizinga poraslo je za oko 30%, na 2,4% BDP-a krajem godine. Sektor osiguranja je iscjepkan, te i dalje postoje prepreke za djelovanje osiguravajućih kompanija jednog entiteta u drugom. Aktiva sektora se procjenjuje na oko 3,2% BDP-a. Pozajmice u sektoru mikrokredita iznosile su ukupno 2,5% BDP-a. Usvojeni su novi harmonizirani entitetski zakoni o mikrokreditnim organizacijama, uz izmjene i dopune zakona o agencijama za banakarstvo, kako bi se mikrokreditni sektor stavio pod okrilje agencija za banakarstvo. U 2006. godini, tržišna kapitalizacija Sarajevske berze porasla je za 76% i završila je na gotovo 95% BDP-a u Federaciji, dok je Banjalučka berza povećala svoju kapitalizaciju za 175%, na više od 121% BDP-a u Republici Srpskoj. Sveukupno gledano, na kraju 2006. godine kapitalizacija tržišta s dionicama obje berze u Bosni i Hercegovini bila je na 108% ukupnog BDP-a zemlje. U zaključku, finansijski sektor se brzo razvija.

Pokazatelji finansijske stabilnosti ukazuju na jačanje bankovnog sistema u 2006. godini. Odnos neotplaćenih kredita u odnosu na ukupne kredite smanjen je na 4% krajem godine. Mada neznatno niži nego godinu dana ranije, koeficijent adekvatnosti kapitala bio je relativno visok i iznosio 17,7% krajem 2006. godine. U istom periodu, prosječna dobit na uloženi kapital porasla je sa 2,3 na 8,5 procentnih poena, što ukazuje na veću profitabilnost. Jedinствен registrar kredita je uspostavljen za pravna lica u 2006. godini, te proširen na fizička lica početkom 2007. godine. Međutim, nadzor nad bankama vrše dvije zasebne entitetske agencije uz slabu koordinaciju CBBH, te stoga ostaju iscjepkane. Brzi rast operacija lizinga još nije podveden pod bilo kakav okvir nadzora, mada je u Republici Srpskoj novousvojeno zakonodavstvo operacije lizinga stavio pod bankovni nadzor. Sveukupno gledano, nadzor finansijskog sektora nije adekvatno ojačan.

3.2. Sposobnost suočavanja sa konkurentskim pritiskom i tržišnim snagama u Uniji

Postojanje funkcionalne tržišne ekonomije

Makroekonomska stabilnost je poboljšana. Ekonomski operateri su sposobni donositi odluke u klimi relativne stabilnosti i predvidljivosti, unatoč rizicima vezanim za pogoršanje fiskalnog i vanjskog balansa. Usporavanje strukturalnih reformi, posebno u Federaciji, zajedno sa nepostojanjem konsenzusa o ekonomskim politikama i kontinuiranog snažnog utjecaja javnog sektora na ekonomiju i dalje sprečavaju efikasnu raspodjelu resursa putem tržišnih mehanizama.

Ljudski i fizički kapital

Zakon o visokom obrazovanju je usvojen. Paket drugih zakona o obrazovanju, uključujući i onaj o stručnom obrazovanju, još čeka na usvajanje. Nastoji se poboljšati kvaliteta stručne obuke i uspostava tješnje veze sa potrebama tržišta rada. Unatoč nekim poboljšanjima, stopa upisa u srednjem i visokom obrazovanju i stopa završavanja škole ostaju relativno niske. Prema Anketi radne snage, učešće na tržištu rada još uvijek je veoma slabo, kako pokazuje stopa aktivnosti od oko 44% i stopa nezaposlenosti koja je neznatno smanjena na 29% u aprilu 2007. godine. Vlasti preduzimaju jedan broj aktivnih mjera tržišta rada da olakšaju sadašnju situaciju, ali bez mnogo uspjeha. Poboljšani učinak na tržištu rada zavisi u velikoj mjeri i od smanjenja rigidnosti tržišta rada i povećanja mobilnosti radne snage. Sveukupno gledano, reforma obrazovnog sistema sporo napreduje, a slabi rezultati na području obrazovanja ne opravdavaju relativno veliki broj inicijativa i javne potrošnje u tom području. Slab učinak tržišta rada zahtijeva snažne strukturalne prilagodbe.

U 2006. godini, kao i u prethodnoj godini, direktne strane investicije uglavnom su išle u finansijski sektor ali proizvodni sektor je također privukao oko jedne četvrtine priliva. Investicije su iznosile ukupno oko 21% BDP-a u 2005. godini. Priliv direktnih stranih investicija u Bosni i Hercegovini umjereno je rastao sa 5,5% BDP-a u 2005. godini na 5,8% u 2006. godini, što je ukupnu masu direktnih stranih investicija *per capita* dovelo na relativno niskih 780 eura. Međutim, do sada je u 2007. godini priliv direktnih stranih investicija snažno porastao, što je masu direktnih stranih investicija *per capita* dovelo na preko 1.000 eura. Unapređenje telekomunikacija i transportne infrastrukture je nastavljeno, posebno u izgradnji lokalnih puteva. Razvoj sektora istraživanja i razvoja onemogućuje slaba istraživačka infrastruktura, slab učinak višeg obrazovanja i masovni odlazak naučnika iz zemlje. U zaključku, fizički kapital raste, mada sporo.

Struktura sektora i preduzeća

Pravni okvir koji bi omogućio finansijsko restrukturiranje i otpisivanje dugova za državna preduzeća usvojen je u oba entiteta 2006. godine. Pored toga, zakonodavstvo o privatizaciji je dopunjeno u Federaciji kako bi, između ostalog, omogućilo podjelu državnih preduzeća na održive komponente koje bi kasnije bile prodate, mada do sada to nije imalo opipljivog uticaja na obim privatizacije. Novi zakon o finansijskom restrukturiranju u Republici Srpskoj proizveo je neke pozitivne rezultate, omogućavajući prodaju rafinerija nafte.

U Federaciji, reprogramiranje i otpisivanje akumuliranih budžetskih dugova državnih kompanija dopuštena izvan procesa restrukturiranja/privatizacije može dugoročno imati štetne efekte na upravljanje preduzećima. Pored toga, planovi za restrukturiranje energetskog sektora uključivanjem profitabilnih i neprofitabilnih jedinica u zajedničke organizacije smanjuje dugoročnu održivost sektora. Generalno, restrukturiranje državnih preduzeća napreduje prilično sporo, a ometaju ga i određeni interesi menadžera preduzeća, sindikata, kao i donosioci političkih odluka.

Liberalizacija mrežnih industrija je nastavljena sa različitim rezultatima. Određeni napredak je postignut u pripremama za otvaranje tržišta električne energije, ali manji u sektoru gasa. Razdvajanje distribucije i proizvodnje u energetskom sektoru sporo napreduje. Izvjestan napredak je postignut u liberalizaciji sektora telekomunikacija, posebno kroz privatizaciju Telekoma Srpske. Strukturalno razdvajanje željezničkih kompanija tek se treba dovršiti u oba entiteta, a te su kompanije još uvijek u gubitku. U zaključku, tek ograničen napredak postignut je na polju liberalizacije mrežnih industrija.

I dalje se nastavlja postepeno pomjeranje u sektorskoj strukturi ekonomije ka uslugama – maloprodaji i veleprodaji, finansijskom posredovanju i nekretninama. U isto vrijeme, struktura izvoza i industrijske proizvodnje pokazuje pomak ka robama veće dodane vrijednosti. Taj trend je vidljiviji u Federaciji, mada općenito sporo napreduje.

Sektor malih i srednjih preduzeća (SME) raste, ali se mora boriti sa teškim poslovnim okruženjem. Pristup dugoročnom finansiranju i nedostatak mogućnosti garancija za zajam ostaju problematični. Napredak je postignut na entitetskom nivou, ali nema konsenzusa o uspostavi mreže podrške malim i srednjim preduzećima na državnom nivou, što bi pomoglo zemlji da ispoštuje Evropsku povelju o malim i srednjim preduzećima. Federacija je usvojila Zakon o poticanju razvoja malih i srednjih preduzeća. Narodna skupština Republike Srpske usvojila je Strategiju razvoja malih i srednjih preduzeća za 2006-2010. U sažetku, izvjestan napredak je postignut na entitetskom nivou u pogledu uspostave struktura za podršku malim i srednjim preduzećima, mada je on nekoordiniran u pogledu strategije za cijelu zemlju.

Utjecaj države na konkurentnost

Izvjestan napredak je postignut na jačanju transparentnosti državne pomoći kroz izradu preliminarne inventure državne pomoći za 2004-2006. Većina programa podrške u Bosni i Hercegovini ne bi se kvalificirale kao šeme državne pomoći, s obzirom da obično traju manje od godinu dana ili se čak usvajaju na *ad hoc* osnovi. Odobreni iznosi su visoki i u daljem porastu i kreću se u prosjeku od 1,7% do 4,5% BDP-a tokom ovog perioda, zavisno od metode procjene. Veliki dio podrške odlazi na sektore kao što su javni transport i komunalna preduzeća, poljoprivreda i rudarstvo. Državne intervencije u proizvodnom sektoru ostaju značajne. Konkurencijsko vijeće pojačalo je aktivnosti na provođenju istraga i izdavanju rješenja. Da bi se postigla učinkovitija antitrustovska kontrola potrebno je preduzimati trajne napore.

Ekonomska integracija sa EU

Bosna i Hercegovina ima otvorenu ekonomiju sa ukupnom trgovinom koja je u 2006. godini iznosila oko 103% BDP. Taj udio je blago opao sa oko 108% u 2005. godini, uglavnom uslijed povećanja uvoza prije uvođenja PDV-a. U 2006. godini EU je i dalje ostala najvažniji trgovinski partner sa udjelom od oko 69,4% ukupnog izvoza Bosne i Hercegovine i 60,2% ukupnog uvoza. Prilivi direktnih stranih investicija iz EU privremeno su smanjeni u prvoj polovini 2007. godine, nakon velike prodaje Telekomu Srpske kompaniji koja nije iz EU. Ukupno govoreći, integracija trgovine i investicija sa EU ostaje snažna.

Realni efektivni devizni kurs zasnovan na indeksu potrošačkih cijena izračunat u odnosu na 20 trgovinskih partnera uvećan je oko 4,2%, godina na godinu, krajem juna 2007. godine. U prvih šest mjeseci 2007. godine uvećan je umjereno (oko 2,1%) u poređenju sa nivoom iz 2003. godine. U 2006. godini, realni devizni kurs, zasnovan na cijeni jedinice rada u odnosu na euro, povećan je za oko 2%, unatoč porastu produktivnosti rada za oko 4%. U skladu s tim, konkurentnost cijena je uveliko sačuvana.

Prihod *per capita* u Bosni i Hercegovini, mjereno standardom kupovne moći (PPS), bio je oko 29% prosjeka EU-27 u 2006. godini, odnosno blago je povećan u odnosu na 2005. godinu.

4. EVROPSKI STANDARDI

Ovo poglavlje razmatra sposobnosti Bosne i Hercegovine da postepeno približi *acquis*-u svoje zakonodavstvo i politike u vezi sa unutarnjim tržištem, sektorskim politikama i pravdom, slobodom i sigurnošću, u skladu sa Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju, te prioritetima iz Evropskog partnerstva. Također analizira administrativne kapacitete Bosne i Hercegovine.

4.1. Unutarnje tržište

4.1.1. Slobodno kretanje roba

U pogledu horizontalnih mjera, napredak je postignut u pogledu razdvajanja Instituta za standarde, mjeriteljstvo i intelektualno vlasništvo u Bosni i Hercegovini i uspostavi tri zasebna instituta – Institut za standardizaciju, Institut za mjeriteljstvo, te Institut za intelektualno vlasništvo – od početka 2007. godine.

Izvjestan napredak je postignut u pogledu **standardizacije**. Uspostavljen je Institut za standardizaciju i imenovan je direktor. Institut obavlja standardizacijske aktivnosti na osnovu principa dobrovoljne standardizacije, te kao nacionalne standarde usvaja standarde Evropske organizacije za standardizaciju CEN (Evropski komitet za standardizaciju), CENELEC (Evropski komitet za elektrotehničku standardizaciju) i ETSI (Evropski institut za telekomunikacijske standarde). Do sada je 7641 Evropski standard (EN) usvojen kao standard Bosne i Hercegovine, pri čemu je velika većina njih usvojena metodom objave. Institut je pridružen član CENELEC-a i partnersko standardizacijsko tijelo CEN-a. Nedostatak ljudskih resursa ugrožava kapacitet Instituta za standardizaciju da svoje zadatke obavlja učinkovito.

U pogledu **akreditacije**, Institut za akreditaciju radi u skladu sa zahtjevima EN 45000 i ISO/IEC 17000 serije standarda i uz preporuke i smjernice koje su objavili Evropska saradnja na akreditiranju, Međunarodni akreditacijski forum i Međunarodna saradnja na akreditiranju laboratorija. Institut je do sada akreditirao 30 tijela za ocjenjivanje usklađenosti. Institut ima 11 stalno zaposlenih specijalista i oko 40 vanjskih eksperata (ocjenjivača i tehničkih eksperata). Bosna i Hercegovina treba uspostaviti uslove za buduće međunarodno priznanje rezultata i certifikata ispitivanja i kalibracije. Također treba pripremiti Institut za akreditaciju za potpisivanje multilateralnog sporazuma sa Evropskom saradnjom na akreditiranju.

Mali napredak je postignut u pogledu **mjeriteljstva**, a zakonodavstvo o mjeriteljstvu nije usklađeno sa zahtjevima EU, koji podrazumijevaju razdvajanje pravnog, naučnog i industrijskog mjeriteljstva, te usklađivanje državnog i entitetskih zakona. Bosna i Hercegovina treba razviti sistem mjeriteljstva u skladu sa najboljim praksama država članica EU, te razviti službe za mjeriteljstvo međunarodno priznatog kvaliteta u okviru nacionalne infrastrukture za mjeriteljstvo. Pored toga, ona mora početi pripremati Institut za mjeriteljstvo Bosne i Hercegovine za buduće puno članstvo u EUROMET-u (Evropska saradnja u mjeriteljskim standardima), EURACHEM-u (Evropska federacija nacionalnih udruženja za analitičku hemiju), WELMEC-u ([Evropska saradnja u pravnom mjeriteljstvu](#)), OIML-u (Međunarodna organizacija za pravno mjeriteljstvo), te Konvenciji metra.

Nije bilo značajnog napretka u pogledu aktivnosti **ocjenjivanja usklađenosti**. Ocjenjivanje usklađenosti za domaće ili uvezene proizvode se ne vrši prije njihovog plasiranja na tržište.

Mali napredak je postignut u pogledu **nadzora nad tržištem**. Bosna i Hercegovina je uspostavila Agenciju za nadzor nad tržištem koja će uz inspekcije entiteta i carinske službe, formirati sistem nadzora nad tržištem. Agencija nije još potpuno operativna. Sistem nadzora nad tržištem još uvijek je u velikoj mjeri zasnovan na obaveznim standardima i predtržišnoj kontroli, što uključuje certifikaciju proizvoda prije nego što se plasiraju na tržište. Potreban je daljnji razvoj sistema nadzora nad tržištem, zasnovanog na odgovarajućim zakonima o proizvodima novog i starog pristupa. Zemlja treba razviti kapacitet za vlastiti sistem nadzora nad tržištem kako bi garantirala sigurnost i usaglašenost tehničkih proizvoda u skladu sa dobrom praksom nadzora nad tržištem u EU.

Ograničen napredak je postignut je na usvajanju tehničkih propisa kojima se prenose **direktive starog i novog pristupa** u domaće zakonodavstvo. Vijeće ministara usvojilo je Odluku o akcionom planu za provedbu programa preuzimanja tehničkih propisa koje definiraju podjelu ovlasti između institucija odgovornih za prenošenje i provedbu tehničkih propisa. Još nisu usvojeni tehnički propisi kojima se prenosi *acquis* Zajednice i još uvijek nisu uspostavljene interne konsultacije i mehanizmi obavještanja.

Državi nedostaje veći broj važnih resornih ministarstva, te se specifična područja tehničkih propisa moraju formalno dodijeliti postojećim državnim ministarstvima u skladu sa njihovim nadležnostima. U skladu s tim, većinu tehničkih propisa ne pokriva nijedno vladino tijelo. Direktive novog pristupa koje pokriva Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa su izuzetak. Dijelom zbog gore spomenutih nedostataka institucionalnog okvira, ne postoji sistematsko znanje o specifičnim propisima koji su na snazi. Većina područja harmoniziranog *acquis*-a Evropske unije teško se regulira ili uopće nije provedena, ili se regulira na entitetskom nivou, često na osnovu različitih odredbi, čime se stvaraju prepreke za djelovanje unutarnjeg tržišta čak i unutar zemlje. Pored toga, nema nijedne tačke gdje se stvari mogu ispitati na osnovu

pouzdate baze podataka o važećim zakonima o proizvodima (uglavnom naslijeđenim od bivše Jugoslavije), niti primjenjivih sistema ocjenjivanja usklađenosti, a ni infrastrukture potrebne lokalnim proizvođačima i potencijalnim izvozniciima u Bosnu i Hercegovinu.

Zakon o lijekovima i medicinskim sredstvima još nije usvojen. Zbog toga nije uspostavljena ni državna agencija za medicinske proizvode. To nastavlja ugrožavati uspostavu stvarnog unutarnjeg tržišta unutar Bosne i Hercegovine u ovom sektoru.

Određen napredak je postignut na području **zaštite potrošača**. Na osnovu Zakona o zaštiti potrošača, uspostavljen je Ured ombudsmana za zaštitu potrošača. Odsjek za nadzor nad tržištem, zaštitu potrošača i konkurenciju Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa također je uspostavljen. Ipak, prava koja zakoni pružaju potrošačima nisu dovoljno zaštićena u praksi. Aktivnosti udruženja potrošača na nivou cijele države ostale su ograničene zbog nedostatka resursa.

Sveukupno gledano, pripreme Bosne i Hercegovine na poljima standardizacije, akreditacije, ocjenjivanja usklađenosti, mjeriteljstva, nadzora nad tržištem i zaštite potrošača su još uvijek u ranoj fazi.

4.1.2. Kretanje osoba, usluga i pravo nastana

Nije postignut napredak u pogledu **kretanja osoba**. Zakonodavstvo o radu ostaje iscjepkano, a mobilnost radne snage ograničena. Ne postoji jednoobrazan sistem socijalne sigurnosti, a socijalne beneficije razlikuju se između entiteta, pa čak i između kantona. Ta situacija ugrožava mogućnosti koordiniranog mehanizma socijalne sigurnosti sa EU. Osiguravanje prenošenja penzija i zdravstvenih beneficija između pojedinih sistema socijalne sigurnosti bi olakšalo mobilnost unutar zemlje. Nisu preduzeti koraci ka davanju beneficija socijalne sigurnosti za članove porodica stranih državljana zaposlenih u Bosni i Hercegovini koji imaju boravište u Bosni i Hercegovini. Bosna i Hercegovina zaostaje u pripremama na polju kretanja osoba.

Nije zabilježen novi razvoj događaja u vezi sa **pravom nastana** kompanija. Kompanije iz EU mogu poslovati u Bosni i Hercegovini sa istim pravima i obavezama kao domaće firme. Ipak, domaća i strana preduzeća i samozaposleni pojedinci i dalje su opterećeni prevelikim administrativnim procedurama za dobivanje licenci i dozvola za poslovanje. Razrađen je novi sistem registracije preduzeća, koji uvodi jednoobraznu, pojednostavljenu i znatno kraću proceduru registracije novih preduzeća, ali još nije u potpunosti operativan. Bosna i Hercegovina je jedno od najtežih i najskupljih mjesta za poslovanje u regionu.

Što se tiče **slobode pružanja usluga**, nije postignut napredak u povlačenju jasne distinkcije između obaveza stranih operatera koji pružaju prekogranične usluge na privremenoj osnovi i onih pružalaca usluga koji su trajno uspostavljeni.

Brza konsolidacija bankovnog sektora se nastavlja. Strane banke dominiraju ovim sektorom. Nije postignut napredak u uspostavi jedinstvene državne nadzorne agencije za bankarstvo. Zasebno entitetsko zakonodavstvo iz oblasti bankarstva i dalje prevladava, a banke i dalje dobivaju licencu i pod nadzorom su dvije zasebne entitetske agencije. Nedostatak jednoobraznog državnog zakonodavstva i jedinstvenog regulatora u krajnjoj mjeri otežava nadzor koji bi bio u skladu sa najboljim međunarodnim praksama. Potrebno je ojačati kapacitet bankovnih regulatora i

supervizora. U pogledu međunarodne saradnje, Memorandum o razumijevanju potpisan je sa bankovnim supervizorom Crne Gore.

Oba entitetska zakona o agenciji za bankarstvo su dopunjena u cilju obuhvatanja nadzora nad mikrokreditnim organizacijama, te štednim i kreditnim institucijama, ove druge samo u Republici Srpskoj. Mnoge mikrokreditne organizacije djeluju preko entitetskih linija razgraničenja, te na njih utječe ista podjela koja se odnosi na licenciranje i nadzor nad bankama.

Izmjenama i dopunama Zakona o Agenciji za bankarstvo Republike Srpske uveden je imunitet od krivičnog gonjenja za direktora i zamjenika direktora Agencije za bankarstvo Republike Srpske. Međutim, kako bi se ispoštovali Bazelski principi, imunitet od krivičnog gonjenja također treba prenijeti na osoblje. Izmjenama i dopunama Zakona o Agenciji za banakarstvo u Federaciji, u oktobru 2006. godine proširen je imunitet na sve zaposlene Federalne agencije za bankarstvo.

Centralna banka je proširila Centralni registar kredita trgovačkim društvima radi uključivanja potrošačkih kredita koji je stupio na snagu u januaru 2007. godine.

U pogledu osiguranja, uloga državne Agencije ostala je ograničena. Njena uloga je usklađivanje entitetskih zakona, međunarodno izvještavanje i koordinacija i arbitraža između entitetskih agencija za nadzor. Licenciranje i nadzor ostaju u nadležnosti entitetskih agencija. Kapacitet za provedbu nadzora u sektoru osiguranja treba poboljšati. Potrebni je provedbeno zakonodavstvo o osiguranju, uključujući i podzakonske akte o formatu finansijskih izvještaja osiguravajućih kompanija, te stopama likvidnosti, usvojene u Federaciji sa ciljem usaglašavanja sa *acquis*-em. Republika Srpska je postigla izvjestan napredak u usvajanju provedbenog zakonodavstva, ali važni podzakonski akti koji bi omogućili kompanijama uspostavljenim u Federaciji da djeluju u Republici Srpskoj još uvijek nedostaju.

Nije bilo napretka u pogledu usvajanja državnog Zakona o lizingu i Zakona o obligacijama. Federacija je odobrila prijenos ovlasti nad obligacijama i lizingom na državni nivo, ali Republika Srpska se i dalje tome protivi. Republika Srpska je usvojila svoj vlastiti zakon o lizingu. Federacija je također počela sa pripremama u tom smjeru. To ugrožava perspektivu kreiranja stvarnog unutarnjeg tržišta na ovom polju.

Republika Srpska je usvojila novi Zakon o tržištu vrijednosnih papira u 2006. godini, dok Federacija to još nije učinila. Općenito, entitetska tržišta vrijednosnih papira nemaju koherentni zakonodavni i regulatorni okvir, pošto entitetski zakoni o tržištu vrijednosnih papira nisu usklađeni. Nadzor ostaje iscjepkan između dvije komisije za vrijednosne papire na entitetskom nivou; zapravo nije učinjen napor na uspostavi jedinstvenog regulatornog tijela za vrijednosne papire. Institucionalni okvir za koordinaciju politika i regulacije tržišta kapitala između dva entiteta nije uspostavljen.

Na planu **zakonodavstva o preduzećima**, a u vezi sa računovodstvom i revizijom, Nacionalna strategija i Akcioni plan o računovodstvu i reviziji usvojeni su u martu 2007. godine.

Pripreme Bosne i Hercegovine na planu usluga, nastana i zakonodavstva o preduzećima i dalje su u ranoj fazi.

4.1.3. Slobodno kretanje kapitala

Nije bilo dovoljno novog razvoja događaja u pogledu **slobodnog kretanja kapitala**.

Bosna i Hercegovina nastavlja primjenjivati relativno liberalna pravila o unutrašnjim tokovima kapitala. I dalje ostaju određene restrikcije vezane za vanjske transfere pojedinaca i onih koji nemaju boravište, kao i za posjedovanje stranih bankovnih računa od strane rezidentnih lica. Restrikcije na direktne strane investicije primjenjuju se samo na sektore naoružanja i medija, gdje je udio stranog kapitala ograničen na 49%. Liberalizirani su transferi i repatrijacija profita i doznaka, kao i transferi deviza koje obavljaju domaće i strane kompanije. Državni zakon o direktnim stranim investicijama i entitetski provedbeni zakoni uspostavljaju prava transfera i repatrijacije.

Federacija je usvojila izmjene i dopune odluke o općim uslovima pod kojima lica koja imaju boravište mogu držati strane devize na bankovnim računima u inostranstvu. Time je prilagođena odredba koja omogućava rezidentnim pravnim subjektima da otvore i upravljaju bankovnim računom u inostranstvu, ako je posjedovanje stranog (nerezidentnog) bankovnog računa preduslov za odobrenje kredita. Ta promjena će liberalizirati međunarodne finansijske tokove i omogućiti lakši pristup kreditima u inostranstvu za rezidentna pravna lica.

Republika Srpska usvojila je izmjene i dopune Zakona o deviznim operacijama iz 2003. godine čime se svim rezidentima daje pravo da drže devizne račune u stranim bankama, pod uslovom da se oni koriste za tekuće transakcije i transfer kapitala. Također je ukinula odredbu kojom se ovlašćuje Vlada Republike Srpske da utvrdi uslove pod kojima djeluje tržište deviza. Nije postignut napredak ka usvajanju državnog okvirnog zakona o deviznim operacijama.

Bosna i Hercegovina ima modernu **strukturu platnog sistema**. Bruto poravnanja u realnom vremenu i sistem žiro-kliringa usklađen je sa Osnovnim principima sistemski važnih platnih sistema, koje je objavila Banka za međunarodna poravnanja. Platni sistem potpada pod nadzor Centralne banke. Memorandum o razumijevanju je potpisan sa Crnom Gorom i Srbijom radi daljnjeg olakšavanja međunarodnih transakcija sa tim zemljama.

Sveukupno gledano, pripreme Bosne i Hercegovine u ovom području su na dobrom putu.

4.1.4. Carine i porezi

Ograničen napredak je postignut na polju carina i poreza.

Što se tiče **carinskih pravila**, zakonodavstvo o carinama je usklađeno sa *acquis*-em koji je bio na snazi u septembru 2003. godine. To zakonodavstvo treba prilagoditi naknadnim promjenama. Ima prostora za poboljšanje provedbe postojećih zakona, između ostalog, zato što operativne instrukcije još nisu usvojene za jedan broj carinskih procedura. Carinska tarifa Bosne i Hercegovine treba da se uskladi sa najnovijom verzijom Kombinirane nomenklature EU, s obzirom na provedbu budućeg Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP).

Nadzor nad pet operativnih slobodnih zona u Bosni i Hercegovini nije poboljšan. Nema adekvatne i sveobuhvatne kontrole roba koje ulaze ili izlaze iz slobodnih zona. Uvoz opreme za proizvodne aktivnosti još uvijek je izuzet od carinskih dažbina. Ova odredba nije u skladu sa *acquis*-em i treba biti prilagođena.

U nekim slučajevima, Bosna i Hercegovina je nastavila koristiti cjenovnu listu umjesto transakcijsku vrijednost pri utvrđivanju carinske vrijednosti uvezenih roba. Taj metod je u suprotnosti *acquis*-em, Sporazumom o stabilizaciji i pridruživanju i carinskim zakonodavstvom u zemlji. Pored toga, carinska pravila o procjeni vrijednosti nisu konzistentno primijenjena u cijeloj zemlji. Nove sveobuhvatne, te sa GATT-om usklađene instrukcije o procjeni vrijednosti, kojim se rješava ovo pitanje, usvojene su u septembru 2007. godine.

Bosna i Hercegovina nije ukinula svoje carinske dažbine za obradu carinskih deklaracija.

U oblasti porijekla, Uprava za indirektno oporezivanje (UIO) će, nakon stupanja na snagu CEFTA-e, postati jedini autoritet u Bosni i Hercegovini koji ima ovlast da zahtijeva i provodi verifikaciju certifikata o kretanju EUR 1 za trgovinu sa EU i zemljama CEFTA-e. Centralizacija verifikacije certifikata o preferencijalnom porijeklu u okviru jednog tijela je potrebna radi propisne provedbe dijagonalne kumulacije u kontekstu CEFTA-e i budućeg Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju.

U pogledu **administrativnog i operativnog kapaciteta**, Uprava za indirektno oporezivanje (UIO) je postigla napredak u borbi protiv prevara i korupcije povećanjem nivoa analize rizika i obavještajnog rada. To je dovelo do nekih rezultata u pogledu otkrivanja prokrijumčarenih i falsificiranih roba. Oko 90% osoblja Sektora za provedbu zakona u okviru UIO je prošlo obuku o borbi protiv krijumčarenja, te obavještajnim i istražnim operacijama. Slobodna telefonska linija na koju građani mogu prijavljivati svoje žalbe je otvorena. UIO je preduzela korake ka sistematizaciji svoje interne organizacije. Ipak su potrebna daljnja nastojanja na jačanju administrativnog kapaciteta UIO-a, pogotovo u pogledu interne revizije, analize rizika i obavještajnog rada/istrage. Potrebno je preduzeti odlučnije aktivnosti u borbi protiv korupcije. Komunikaciju između različitih sektora i terenskih jedinica unutar UIO-a treba dalje poboljšati. Do sada je bilo malo razmjene informacija ili povratnih informacija u sjedište UIO-a. Pored toga, radni uslovi na nekim graničnim prijelazima onemogućavaju efikasan i učinkovit rad.

Što se tiče kompjuterizacije, Bosna i Hercegovina još nije odlučila koji sistem obrade carinskih deklaracija će koristiti u budućnosti (Asycuda, koja se trenutno koristi, ili Alice).

Što se tiče **oporezivanja**, postignut je napredak u prikupljanju PDV-a. Zakonodavstvo o PDV-u Bosne i Hercegovine je u velikoj mjeri u skladu sa Direktivom o PDV-u. Zakonodavni prijedlozi su pripremljeni radi uvođenja nulte stope za određene kategorije proizvoda. Takve stope, ako se uvedu, neće biti u skladu sa *acquis*-em Zajednice.

Zakon o akcizama je proveden. Potrebne su daljnje izmjene i dopune kako bi se zakonodavstvo uskladilo sa evropskim standardima. Bosna i Hercegovina treba da odustane od uvođenja zakona o akcizama koji bi diskriminirao uvoznike. To bi bilo u suprotnosti s *acquis*-em, kao i pravilima WTO-a i CEFTA-e.

Izvjestan napredak je postignut na usklađivanju direktnih poreza. Republika Srpska i Brčko Distrikt sada imaju slične stope za poreze na dobit preduzeća i lični dohodak. Federacija preduzima korake na usklađivanju direktnih poreza sa onim u Republici Srpskoj i Brčko Distriktu. Novi zakon u Federaciji treba da stupi na snagu u januaru 2008. godine.

Na polju oporezivanja preduzeća provodi se analiza jaza, kako bi se identificirale postojeće mjere koje bi bile suprotne Kodeksu ponašanja oporezivanja preduzeća.

U pogledu administrativnih kapaciteta, jedinice za prikupljanje PDV-a su kadrovski osposobljene, procedure uspostavljene, te provedena obuka. Međutim, potrebna je dodatna obuka kako bi se dalje ojačalo prikupljanje poreza, uključujući i obuku o tehnikama analize rizika.

Vlasti nisu postigle napredak u pogledu izbora modela raspodjele prihoda od indirektnih poreza, te sporenja oko metoda raspodjele prihoda i dalje traju. Visoki predstavnik je nametnuo odluku kojom je utvrdio udio prihoda koji se distribuira Brčko Distriktu. Međutim, to je samo prijelazno rješenje dok se ne postigne sporazum.

Pripreme Bosne i Hercegovine na području carina i poreza su umjereno napredovale, ali je tek ograničen napredak postignut u izvještajnom periodu u pogledu rješavanja pitanja identificiranih u prošlogodišnjem Izvještaju.

4.1.5. *Konkurencija*

Daljnji napredak je postignut na polju **antitrustovske** kontrole. Međutim, Zakon o konkurenciji iz 2005. godine i dalje zahtijeva daljnje usaglašavanje sa *acquis*-em, posebno kako bi se osiguralo da usluge budu obuhvaćene zakonom.

Konkurencijsko vijeće usvojilo je dva provedbena akta – propis o metodama obavještavanja i kriterije za procjenu koncentracije preduzeća, kao i Pravilnik za održavanje registra evidencije koncentracije. Konkurencijski organi proveli su 62 istrage tokom izvještajnog perioda i izdale 48 konačnih odluka, uključujući i one na polju spajanja banaka i kupovine telekoma. Broj odluka koje su donesene značajno je povećan tokom prošle godine. Usvojene su izmjene i dopune Pravilnika Konkurencijskog vijeća kojim se povećava broj uposlenika. Daljnji napori sada su potrebni da se osigura da procedure zapošljavanja budu uspješno završene.

Pripreme Bosne i Hercegovine na području antitrusta su umjereno napredovale.

Početni napredak je ostvaren je u pogledu **državne pomoći**. Podaci za preliminarnu inventuru državne pomoći su prikupljeni, mada će biti potrebna sveobuhvatnija aktivnost kako bi se ispunili zahtjevi iz Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju. Potrebno zakonodavstvo i uspostava nezavisnog operativnog organa za monitoring državne pomoći, ostaju još uvijek zadatak koji treba izvršiti.

Potrebno je ubrzati pripreme na području državne pomoći.

4.1.6. *Javne nabavke*

Postignut je izvjestan napredak u području javnih nabavki. Nastavljena je provedba postojećeg zakonodavstva kao i izrada provedbenog zakonodavstva.

U pogledu institucionalne strukture, nivo zaposlenosti u Agenciji za javne nabavke i Uredu za razmatranje žalbi ostao je nepromijenjen i treba se povećati. Novoprimljene žalbe se rješavaju zadovoljavajućim tempom u skladu sa poslovníkom Ureda za razmatranje žalbi, ali još uvijek ima zaostalih predmeta iz 2006. godine, kada Ured za razmatranje žalbi nije imao kvorum za donošenje odluka.

Standardna tenderska dokumentacija usvojena u maju 2007. godine postala je obavezujuća od jula 2007. godine. Potrebno je posvetiti više pažnje i više ulagati u elektronsko objavljivanje oglasa o nabavkama i razvoj e-nabavki.

Obavezni preferencijalni tretman domaćih subjekata ostaje na snazi i polako se ukida po stopi od 5% svake dvije godine do 2011. godine, kada treba biti ukinut. Energetski sektor je potpuno isključen iz ovog preferencijalnog tretmana domaćih subjekata odlukom Vijeća ministara iz novembra 2006. godine.

Bilo je pokušaja da se ospori sadašnji pravni okvir za javne nabavke. Oспорavanje ovlasti države u ovom području je loš signal u smislu preuzetih obaveza da se provede jedinstveni sistem javnih nabavki.

U vezi provedbe zakonodavstva o javnim nabavkama, postoji snažna potreba za poboljšanjem kapaciteta organa za ugovaranje, kako bi efikasno vodili procedure nabavke i osnažili administrativne kapacitete na svim nivoima.

Pripreme Bosne i Hercegovine u području javnih nabavki umjereno su napredovale.

4.1.7. Zakonodavstvo o intelektualnom vlasništvu

Mali napredak je postignut u pogledu prava intelektualnog vlasništva.

Institut za intelektualno vlasništvo preuzeo je svoje odgovornosti 1. januara 2007. godine. Sjedište ovog Instituta je u Mostaru, dok su filijale uspostavljene u Sarajevu i Banjoj Luci. Institut nije potpuno operativan. Nedostatak resursa i ozbiljan manjak osoblja ugrožavaju sposobnost Instituta da obavlja svoje zadatke učinkovito i u potpunosti provodi svoj mandat, na primjer u vezi sa autorskim pravima i revizijom kolektivnih upravnih društava.

Nije postignut napredak u vezi s pravima industrijskog vlasništva. Neusaglašen okvir i podjela ovlasti unutar zemlje i dalje su problem. Nedostatak centralizirane baze podataka onemogućava obavljanje pretraživanja s ciljem izbjegavanja sukoba između novih znakova i komercijalnih naziva i onih koji su već registrirani.

Provedba je i dalje slaba. Bosna i Hercegovina još nije u stanju provesti svoje nacionalno zakonodavstvo, ni međunarodne obaveze u ovoj oblasti. Vlasti su preduzele neke aktivnosti i postigle određene rezultate, ali visok nivo krivotvorenja i piratstva ipak postoji, a zemlja je i dalje distributivni punkt tih roba za ostatak Evrope.

Potrebno je uložiti značajne napore kako bi Institut za intelektualno vlasništvo bio potpuno operativan. Slično tome, potrebno je uraditi i provesti još puno toga, kako bi se domaći i međunarodni pravni okvir uskladio sa evropskim standardima.

Pripreme Bosne i Hercegovine u području zakonodavstva o intelektualnom vlasništvu i dalje su u ranoj fazi.

4.1.8. *Zapošljavanje i socijalne politike*

Postignut je mali napredak u pogledu politika **zapošljavanja**. Nije utvrđen akcioni plan zapošljavanja na državnom nivou.

Situacija na tržištu rada i dalje je zabrinjavajuća u cijeloj zemlji. Nema novih radnih mjesta koja bi apsorbirala radnu snagu koja je u porastu. Neformalnost ostaje visoka. Stopa zaposlenosti je na veoma niskom nivou (29,7%, prema Anketi radne snage (LFS) u 2006.godini). Nezaposlenost, koja je već izuzetno visoka, nastavlja rasti. Stopa nezaposlenosti ostala je na 31% (na osnovu LFS) u 2006. godini. Nezaposlenost mladih je preko 60% (LFS 2006.godine), a najveći dio je onih koji su nezaposleni duži vremenski period (samo 13,4% nezaposlenih su nezaposleni manje od 12 mjeseci; polovina nezaposlenih su nezaposleni preko 2 godine, a petina preko 5 godina).

Tržište rada Bosne i Hercegovine, između ostalog, karakteriziraju značajne strukturalne rigidnosti u pogledu mehanizama formiranja plata i visoko oporezivanje rada. Složena institucionalna i administrativna struktura i krajnja iscjepkanost tržišta rada također su krupne prepreke u poboljšanju njegovog funkcioniranja. Značajni i dugotrajni nedostaci u administraciji u oblasti zapošljavanja, regulatornom okviru i institucijama tržišta rada, ne omogućavaju značajan i učinkovit razvoj politika zapošljavanja. Racionalizacija i poboljšanje kapaciteta ministarstava i administracije u oblasti zapošljavanja i socijalnih pitanja, trebaju se rješavati kao dio reforme javne uprave.

Programi aktivnog tržišta rada se provode, od kojih su neki usmjereni na obuku i poboljšanje umijeća onih koji traže posao, ali nedostaju resursi kako bi se ovo drugo razvilo u jednom širem obimu. Razvoj i provedba tih programa, međutim, je iscjepkana. Potrebna je bolja koordinacija kako bi se osigurala učinkovitost i efikasna raspodjela osmišljenih programa u kontekstu ograničenih resursa. Nisu preduzete posebne aktivnosti, kako bi se dala prednost, na primjer, zapošljavanju žena, ljudi sa onesposobljenjima i manjina. Nedostatak preciznih podataka kao i informacionog sistema, također je krupna prepreka daljnjem napretku u razvijanju učinkovitijeg pristupa nezaposlenima. Reforma registriranja nezaposlenosti je hitan zadatak u cilju usmjeravanja podrške onima kojima je zaista potrebna.

U pogledu **socijalnih politika**, socijalna statistika i analize, koji služe kao razuman osnov za jačanje razvoja strategija socijalne uključenosti i procjenu programa, su nedovoljni i trebaju se poboljšati. Različiti sistemi socijalne sigurnosti negativno utječu na radnike i građane općenito. Prava na zdravstveno osiguranje i druge vidove *socijalne zaštite*, uključujući naknade za nezaposlene, i dalje ovise o tome u kojem entitetu, te u izvjesnoj mjeri, u kojem kantonu žive. Međutim, nema političkog konsenzusa u uspostavi državne socijalne politike, pri čemu entiteti i kantoni zadržavaju svoja ustavna prava da utvrđuju politike i pružaju usluge. Još nisu provedene preporuke funkcionalnog pregleda u sektoru povratka izbjeglica u vezi sa transformacijom Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice u ministarstvo sa mandatom socijalne zaštite.

Nema napretka u pogledu razvijanja pravnog okvira za *zdravstvenu zaštitu i sigurnost na radu* ili prema jednom generalnom zakonu o *sprečavanju diskriminacije*. Etnička diskriminacija pri zapošljavanju ostaje problem.

Sistem *javnog zdravstva* u Bosni i Hercegovini sastoji se od 18 zavoda za javno zdravstvo na entitetskom, kantonalnom i regionalnom nivou. Kapacitet tih zavoda je različit, ali sistem ne uspijeva garantirati odgovarajuću zdravstvenu zaštitu građanima – čak i kad troši veoma značajan

dio budžeta zemlje. Postoji jasna potreba za poboljšanjem koordinacije i upravljanja u ovom sektoru, kao ključnom elementu poboljšanja i jednakog pristupa zdravstvenim službama. Također treba poboljšati prikupljanje statističkih podataka i izvještavanje međunarodnih organizacija o podacima vezanim za zdravstvo. Ministarstvo civilnih poslova BiH je preduzelo početne korake u rješavanju tih pitanja putem uspostave novog Sektora za zdravstvo.

U pogledu zdravstvene zaštite, ograničen napredak je postignut u pogledu uspostave pravnog okvira i administrativnog kapaciteta koji je u skladu sa politikom EU. Uspostavljena je redovna konferencija ministara zdravlja Bosne i Hercegovine, koja će djelovati kao stalno savjetodavno i koordinacijsko tijelo u zemlji. Potreban je daljnji napredak u provedbi međunarodnih obaveza u zdravstvu, pogotovo Okvirne konvencije o kontroli duhana (FCTC) Svjetske zdravstvene organizacije (WHO) i Međunarodnih zdravstvenih propisa (IHR).

Ukupne pripreme u pogledu socijalnih politika zaostaju, dok su pripreme Bosne i Hercegovine u pogledu politika zapošljavanja u veoma ranoj fazi, te ih ugrožava krajnja iscjepkanost.

4.1.9. Obrazovanje i istraživanje

Izvjestan napredak je postignut u području **obrazovanja**. Okvirni zakon o visokom obrazovanju je usvojen u julu 2007. godine. Taj zakon je posebno važan kako bi Bosna i Hercegovina ispunila zahtjeve iz Bolonjskog procesa i Lisabonske konvencije. U kontekstu evropskih programa, eksperti sa svakog univerziteta su imenovani za promociju Bolonjskog procesa i drugih reformi visokog obrazovanja. Također je postignut značajan napredak ka usvajanju Zakona o Agenciji za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje i Okvirnog zakona o predškolskom odgoju i obrazovanju. Okvirni zakon o srednjem stručnom obrazovanju i obuci u BiH tek treba da se usvoji.

Međutim, mimo zakonodavnog nivoa, napredak je bio ograničen. Okvirni zakon o osnovnom i srednjem obrazovanju iz 2003. godine, koji sadrži obavezu uvođenja devetogodišnjeg osnovnog obrazovanja u školama, još se ne primjenjuje u potpunosti. Odgovarajuća koordinacija između 14 ministarstava obrazovanja nije osigurana. Postignut je izvjestan napredak u uklanjanju simbolizma koji dijeli i diskriminira, a koji je postojao u školama, tako što je uveden kriterij o nazivima i simbolima škola, ali je ovdje potrebno preduzeti dalje napore. Preduzeti su koraci da se učenicima obezbijede zajednički udžbenici u područjima historije i geografije. Međutim, u nekim dijelovima zemlje je nastavljena praksa «dvije škole pod jednim krovom» koja razdvaja učenike u školama po etničkoj osnovi. Ovo ostaje predmetom ozbiljne zabrinutosti.

Poboljšanje efikasnosti javne potrošnje u obrazovanju je hitno pitanje. Rezultati u obrazovanju su slabi, iako na obrazovanje odlazi značajan dio javne potrošnje.

Pripreme na planu obrazovanja su doživjele izvjestan napredak, posebno kroz usvajanje Zakona o visokom obrazovanju. Sada su potrebni značajni naponi da se usvoje preostali zakoni i osigura njihova propisna primjena, čime bi se postigao napredak u provedbi ciljeva EU na području doživotnog učenja. Na području kulture Bosna i Hercegovina nije pristupila Konvenciji UNESCO o zaštiti i promociji raznolikosti kulturnog izražavanja.

Što se tiče **istraživanja**, naučni i istraživački potencijal Bosne i Hercegovine je u kritičnom stanju. Ne provodi se obuka nove generacije istraživača, a najveći dio istraživačke strukture je

zastario ili treba popravke. Bosna i Hercegovina nije razvila okvirnu istraživačku politiku za cijelu zemlju. Istraživačka politika i dalje se osmišljava i provodi na entitetskom nivou. Treba ojačati vezu sa industrijom i univerzitetima. Potrebno je uložiti značajne napore ukoliko zemlja želi u potpunosti iskoristiti prednosti koje nudi predviđeno učešće u 7. Okvirnom programu Evropske unije za istraživanje i tehnološki razvoj.

Na području istraživanja, pripreme su u ranoj fazi.

4.1.10. Pitanja koja se tiču WTO

Izvjestan napredak je postignut u pregovorima o pristupanju WTO-u. Interne pripreme za članstvo u WTO napreduju, mada sporo.

4.2. Sektorske politike

4.2.1. Industrija i mala i srednja preduzeća

Ograničen napredak je postignut na polju industrije i malih i srednjih preduzeća.

Što se tiče industrije, nije uspostavljena strategija industrijske politike za cijelu zemlju. Dok je proces privatizacije ubrzan u Republici Srpskoj, u Federaciji je postignut ograničen napredak.

Republika Srpska je usvojila Zakon o hartijama od vrijednosti 2006. godine i provodi ga. Federacija još nije usvojila takav zakon. Upravljanje preduzećima ostaje nekonzistentno i nije bilo napretka ka usaglašavanju entitetskih propisa. Nema kodeksa za upravljanje preduzećima koji bi se primjenjivao u cijeloj zemlji.

Uspostava Agencije za promociju izvoza unutar Spoljnotrgovinske komore formalizirana je odlukom Vijeća ministara. Također je uspostavljeno Vijeće za promociju izvoza, koje je identificiralo prioritete politika koje treba ispunjavati. Poslovni plan je usvojen za Agenciju za promociju stranih investicija, uz strategiju za promociju direktnih stranih investicija, te operativni plan za novi fond podrške stranim investitorima. Ipak, poslovno okruženje i dalje ne pruža dovoljnu podršku razvoju biznisa i trgovini.

Što se tiče malih i srednjih preduzeća, Agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća u Republici Srpskoj je usvojila Strategiju o malim i srednjim preduzećima, za period 2006-2010. Federacija je usvojila zakon o promociji malih i srednjih preduzeća, ali je provedba u ranoj fazi. U općinama se preduzimaju napori kako bi se odgovorilo potrebama poslovne zajednice putem uspostave poslovnih zona, poslovnih inkubatora i službi za podršku biznisu. Neki pozitivni koraci se zapažaju na regionalnom nivou, gdje regionalne razvojne agencije, centri za podršku biznisu i Euro-info korespodentski centar funkcioniraju uspješno. Međutim, iscjepkan i neusaglašen pravni i institucionalni okvir za mala i srednja preduzeća, u kombinaciji sa nedostatkom strategije na nivou države i dalje ugrožavaju razvoj ovog sektora, te umanjuju sposobnost Bosne i Hercegovine da ispuni zahtjeve iz Povelje za mala preduzeća.

Pripreme na polju industrije i malih i srednjih preduzeća i dalje su u ranoj fazi.

4.2.2. Poljoprivreda i ribarstvo

Došlo je do izvjesnog razvoja u području **poljoprivrede i ruralnog razvoja**. Postao je operativan Sektor za poljoprivredu, prehranu, šumarstvo i ruralni razvoj Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa. Vijeće ministara usvojilo je odluku koja se tiče stvaranja ujedinjenog administrativnog registra farmi i klijenata, koji će omogućiti primjenu programa podrške na usklađen način u cijeloj zemlji. Zakon o poljoprivredi, prehrani i ruralnom razvoju BiH, te Zakon o vinu, rakiji i drugim proizvodima od grožđa i vina usvojeni su u Vijeću ministara. Usvajanje ovih zakona bio bi krupan korak naprijed.

Ipak, nema poljoprivredne strategije za cijelu zemlju, a Ministarstvo za poljoprivredu, hranu i ruralni razvoj na državnom nivou još nije uspostavljeno. Entitetski pravni okvir za poljoprivredu ostaje neusaglašen.

Prikupljanje i obrada podataka o poljoprivredi i dalje je slaba. Primijenjeni metod i preciznost podataka nisu u skladu sa standardima EU. Nivo saradnje između statističke i poljoprivredne administracije na entitetskom nivou i dalje je neadekvatan. Sveukupno gledano, nedostatak pouzdane i sveobuhvatne statistike onemogućava razvoj poljoprivredne politike.

Podrška poljoprivredi i ruralnom razvoju značajno je porasla, posebno u Republici Srpskoj. Pristup kreditima, savjetodavnim službama i obuci za farmere je poboljšana. Međutim, ostaju slabosti u pogledu vlasništva nad zemljom, korištenja zemlje, pristupa tržištu i restrukturiranja tržišta. To onemogućava produktivnost i ekonomski potencijal sektora.

Malo napretka je postignuto na području **sigurnosti hrane**. Agencija za sigurnost hrane Bosne i Hercegovine djeluje, ali njeni ljudski resursi i dalje su slabi, te je potrebno zapošljavati novo osoblje. Provedba državnog Zakona o sigurnosti hrane iz 2005. godine nije počela zbog nedostatka provedbenih propisa. Treba razjasniti odgovornost u okviru lanca kontrole sigurnosti hrane na entitetskom i državnom nivou, kako bi se osigurala propisna provedba zakona i stvorili uslovi za prenošenje i provedbu pravila EU na području higijene hrane i službene kontrole, uključujući pravila «Analize opasnosti i kritičnih kontrolnih tačaka». Kapacitet laboratorije i dalje je ograničen.

Na području **veterinarskih i fitosanitarnih politika**, nedostatak izmjena i dopuna državnog Zakona o veterinarstvu odložio je usklađivanje zakonodavstva o veterinarstvu i njegovu provedbu na entitetskom nivou. Poboljšana je koordinacija između državnog Ureda za veterinarstvo i entitetskih uprava. Uporedo sa *ad hoc* aktivnostima u borbi protiv izbijanja bolesti životinja donijete su zajedničke odluke. Međutim, državni Ured za veterinarstvo ne koordinira veterinarske službe Bosne i Hercegovine na način koji osigurava adekvatnu kontrolu javnog zdravlja i zaštite životinja. Nisu uspostavljeni mehanizmi omogućavanja saradnje između različitih institucija na državnom nivou koje su uključene u ovaj sektor.

Nastavlja se razvoj sistema identifikacije i registracije goveda, ali još uvijek ima velikih nedostataka u sistemu. Identifikacija koza, ovaca i svinja je u ranoj fazi. Slabosti ostaju i u pogledu provedbe zakonodavstva, kapaciteta laboratorijske dijagnostike, prikupljanja podataka, sistema praćenja kretanja životinja, te, općenito, odsustva nacionalne strategije protiv zaraznih bolesti. Usvojen je «Plan monitoringa rezidua» vezano za akvakulturu.

Državna Uprava za zaštitu zdravlja bilja nije operativna. Pravilnik o unutarnjoj organizaciji usvojen je tek u septembru 2007. godine, a potrebno dodatno osoblje nije još zaposleno.

Provedbeni propisi na području zdravlja biljaka, sjemena, sjemenskog materijala i proizvoda za zaštitu bilja još nisu usvojeni. Zastoj u uspostavi državne Uprave za zaštitu zdravlja bilja ima negativne implikacije na omogućavanje trgovine i bolju konkurentnost poljoprivrednih proizvoda Bosne i Hercegovine.

Nadležnosti između raznih uprava, koje se bave provedbom veterinarskih i fitosanitarnih politika, nisu dovoljno jasne, te nije osigurana potrebna koordinacija. Ovo sprečava propisno funkcioniranje punktova Granične inspekcije.

Što se tiče izvoza **ribarskih** proizvoda u EU, Bosna i Hercegovina još nije na listi ovlaštenih trećih zemalja. Zahtjev Bosne i Hercegovine se razmatra.

Sveobuhvatno gledano, Bosna i Hercegovina je postigla mali napredak u oblasti poljoprivrede i ribarstva. Pripreme napreduju, ali sporo.

4.2.3. *Okoliš*

Bosna i Hercegovina je postigla ograničen napredak u sektoru okoliša. Pitanja okoliša se rješavaju prvenstveno na entitetskom nivou. Na državnom nivou, Ministarstvo vanjske trgovine i ekonomskih odnosa (MVTEO) ima ovlast da se bavi određenim pitanjima koja se tiču prirodnih resursa, uključujući zaštitu okoliša. Provedba zakonodavstva zaštite okoliša u entitetima i dalje je problem. Komunikacijski kanali između administrativnih nivoa i relevantnih organa u pogledu provedbe zakona su slabi.

Izvjestan napredak je postignut u pogledu **horizontalnog zakonodavstva**. U aprilu 2007. godine Bosna i Hercegovina je ratificirala Protokol iz Kyota. U maju Vijeće ministara je usvojilo odluku o provedbi Protokola iz Montreala koji regulira izdavanje licenci, kvota i dozvola za izvoz i uvoz supstanci koje oštećuju ozonski omotač. Provedba postojećih zakona za procjenu utjecaja na okoliš zahtijeva daljnje poboljšanje, a nedostatke treba rješavati. Država treba da se uključi u projekte od državnog interesa i projekte sa mogućim prekograničnim efektima. Potrebni su dalji naponi ka ratifikaciji i provedbi relevantnih međunarodnih konvencija, uključujući Espoo Konvenciju o procjeni utjecaja na okoliš u prekograničnom kontekstu.

Nije bilo razvoja u pogledu **kvalitete zraka**.

U pogledu **upravljanja otpadom**, postignut je ograničen napredak u provedbi zakonodavstva. Nije postignut napredak u pogledu zakonodavne podrške za reciklažu i preradu prioritarnog otpada koji se više ne može odlagati na deponije. Međutim, desio se određen pozitivan razvoj događaja, na primjer, u pogledu prerade i recikliranja specifičnih materijala kao što su akumulatori za vozila.

Malo napretka je ostvareno u vezi sa **kvalitetom vode**. U toku je razvoj Informatičnog sistema voda, nabavljeni su potrebni softver i hardver, te obučeni kadrovi. Sistem treba dalje razviti, mora se poboljšati prikupljanje i obrada podataka. Provedba zakonodavstva o vodama u entitetima odložena je dok se ne usvoje provedbeni propisi. Uspostava agencija za vode je prioritet kako bi upravljanje riječnim tokovima moglo biti učinkovito. Nedovoljno prečišćavanje otpadnih voda ostaje ključno pitanje za okoliš. Bosna i Hercegovina još nije ratificirala izmjene i dopune Barcelonske konvencije i njenih Protokola.

Postignut je ograničen napredak na području **zaštite prirode** u pogledu provedbe Konvencije o močvarama iz Ramsara. Relevantni provedbeni propisi još uvijek nedostaju. Nije postignut napredak u pogledu prenošenja određenih dijelova Direktive o pticama, kao što to zahtijeva Ugovor o energetske zajednici.

Na polju **industrijskog zagađenja i upravljanja rizikom**, učinjen je mali napredak. Daljnji napori su potrebni, pogotovo u pogledu izdavanja, monitoringa, provedbe integriranih okolišnih dozvola. Komunikacijski kanali između nadležnih organa u ovoj oblasti zahtijevaju hitna poboljšanja.

Postignuto je malo napretka u oblasti **hemikalija**. U martu 2007. godine, Bosna i Hercegovina je pristupila Roterdamskoj konvenciji o procedurama davanja saglasnosti uz prethodnu najavu za određene opasne hemikalije i pesticide u međunarodnoj trgovini.

Nije bilo napretka u oblasti **genetski modificiranih organizama (GMO), buke i šumarstva**.

Bosna i Hercegovina trpi zbog ograničenog **administrativnog kapaciteta** i ima malo finansijskih resursa za potrebna ulaganja u okoliš. Nedostatak pravnog i institucionalnog okvira umanjuje administrativni kapacitet Ministarstva vanjske trgovine i ekonomskih odnosa, koje djeluje kao državni organ u ovoj oblasti. Entitetske inspekcije za okoliš sada su operativne. Međutim, one imaju ograničen kapacitet da efikasno kontroliraju poštivanje propisa o okolišu. Provedba zakonodavstva o okolišu u entitetima i dalje izaziva zabrinutost. Komunikacija i koordinacija između administrativnih tijela u pogledu provedbe zakonodavstva je slaba.

Nije uspostavljena državna agencija za okoliš. Državni zakon o okolišu još nije usvojen, iako je to neophodno za stvaranje okvira za harmoniziranu zaštitu okoliša u cijeloj državi i razjašnjavanje ovlasti između raznih administrativnih nivoa. Nije zabilježen napredak u pogledu integriranja pitanja okoliša u druge politike.

Iako je bilo poboljšanja u monitoringu i prikupljanju grubih podataka o okolišu, potrebna su dalja nastojanja da se poboljša kvalitet obrađenih podataka. Treba provesti sistem monitoringa okoliša. Treba dalje unaprijediti izvještavanje prema Evropskoj agenciji za okoliš, jer još uvijek nije sistematično.

Programi infrastrukturnih investicija na području okoliša se trebaju pripremiti. Postignut je određen napredak u pogledu uspostavljanja entitetskih fondova za okoliš. Međutim, potrebni su dalji napori kako bi oni bili operativni.

Sveukupno gledano, pripreme Bosne i Hercegovine na području okoliša i dalje su u ranoj fazi. Bosna i Hercegovina treba značajno pojačati administrativne kapacitete i osnažiti institucije za zaštitu okoliša, pogotovo na državnom nivou. Uspostava operativne državne agencije za okoliš, harmoniziranog pravnog okvira za zaštitu okoliša, te funkcionalnog sistema monitoringa okoliša predstavljalo bi značajan korak naprijed. Broj stručnjaka koji se profesionalno bave okolišom i dalje je nizak. Zemlja trpi zbog ograničenog kapaciteta apsorpcije i ima veoma ograničene finansijske resurse za potrebne investicije u okoliš. Bosna i Hercegovina također treba pojačati svoje napore u pogledu obaveza koje proizlaze iz međunarodnih konvencija.

4.2.4. Politika u oblasti transporta

Bosna i Hercegovina je postigla izvjestan napredak u sektoru transporta.

Dobar napredak je postignut u razvoju **transevropske mreže transporta**. Bosna i Hercegovina je nastavila učestvovati u razvoju zajedničke regionalne transportne mreže i Transportne opservatorije jugoistočne Evrope (SEETO), te poboljšala drugi *Rolling* petogodišnji plan za 2007.-2011. godina (MAP). Provedba prioriternih projekata, koordinacija investicija i godišnje revizije MAP-a zahtijevaju kontinuiranu saradnju u okviru SEETO-a.

Izvjestan napredak je zabilježen u **cestovnom sektoru**. Zakonodavstvo o reguliranju saobraćaja i licenciranju vozila i vozača sadržano je u Zakonu o osnovama sigurnosti prometa na cestama u BiH, za koji se smatra da je usklađen sa odgovarajućim *acquis*-em. Napredak je postignut u pogledu održavanja puteva što je donekle dovelo do poboljšanja kapaciteta i sigurnosti. U okviru Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju (SSP), stupanjem na snagu prijelaznog Sporazuma, Bosna i Hercegovina se obavezuje da će osigurati neograničen tranzitni promet kroz svoju teritoriju za Zajednicu. Međutim, ograničeni dodatni napredak može se zabilježiti i u procesu približavanja zakona. Pripreme u ovom sektoru treba ubrzati.

U **sektoru željeznica**, postignut je izvjestan napredak u provedbi Zakona o željeznicama BiH. Regulatorni odbor željeznica BiH, koji djeluje i kao državni organ za sigurnost, postao je operativan, te je u toku selekcija osoblja. Razdvajanje željezničkih preduzeća i funkcija upravljanja infrastrukturom napreduje, ali ga treba završiti. Federacija se složila da uspostavi jedinstvenog menadžera infrastrukture, dok Vlada Republike Srpske još uvijek insistira da ima zasebnog menadžera infrastrukture. Entitetski zakoni o željeznicama nisu u skladu sa *acquis*-em. Nastojanja da se poboljša kvalitet željezničke usluge nastavljeni su nabavkom nove opreme. Ključno preostalo pitanje za provedbu Zakona o željeznicama je imenovanje menadžera za infrastrukturu i provedba sigurnosnih direktiva EU. Pripreme u ovom sektoru napreduju sporo.

U vezi sa **zračnim transportom**, postignut je izvjestan napredak. U septembru 2007. godine, Bosna i Hercegovina je ratificirala Sporazum o evropskom zajedničkom zračnom prostoru (ECAA). Sada ga treba primijeniti, uključujući i pravila o pristupu tržištu. Izvjestan napredak je također zabilježen u pogledu prve prijelazne faze provedbe *acquis*-a u oblasti avijacije u okviru ECAA. Međutim, potrebno je provesti preostale značajne dijelove *acquis*-a, pogotovo u oblasti zračne sigurnosti i upravljanja zračnim prometom. EUFOR je prenio odgovornost za kontrolu zračnog prometa u nižem zračnom prostoru na civilne avijacijske organe. Evropska banka za obnovu i razvoj (EBRD) je odobrila kredit Bosni i Hercegovini za provedbu Strategije upravljanja zračnim prometom, koju je usvojila država, a koji će također omogućiti zemlji da preuzme punu odgovornost za kontrolu zračnog prometa u srednjem i gornjem zračnom prostoru. Međutim, potrebno je preduzeti još neke krupne korake. Još uvijek nisu izvršene promjene u administraciji za civilnu avijaciju, kao što nije završeno ni razdvajanje regulatornih i operativnih funkcija u skladu sa *acquis*-em. Zemlja još nije uspostavila svoje tijelo za civilnu avijaciju i organizaciju za pružanje usluga zračne navigacije. Pripreme u ovoj oblasti su započele.

Postignut je izvjestan napredak u pogledu **unutrašnjih plovnih puteva i pomorskog transporta**. Federacija Bosne i Hercegovine je usvojila Zakon o vodnom transportu koji obuhvata i sredstva transporta. Pripreme za obnovu i razvoj vodenog toka rijeke Save su u toku, a preliminarna studija izvodljivosti završena je u maju 2007. godine. Ekspertna grupa Komisije za Savu obavlja aktivnosti na usklađivanju pravila i propisa navigacije i sigurnosti

saobraćaja/transporta, te utvrđuje navigacijsku plovnu rutu na rijeci Savi. Međutim, Bosna i Hercegovina nije potpisnica Konvencije SOLAS (Međunarodne konvencije o sigurnosti života na moru) niti Kodeksa ISPS (Međunarodnog kodeksa za sigurnost brodova i lučkih objekata). Pripreme u ovim oblastima su i dalje ograničene.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je postigla izvjestan napredak u oblasti transporta. Potrebni su daljniji naponi, pogotovo u pogledu usaglašavanja zakonodavstva i razvoja administrativnog kapaciteta kako bi se osigurala propisna provedba.

4.2.5. *Energija*

U oblasti energije ostvaren je ograničen napredak. Odjel za energiju u Ministarstvu vanjske trgovine i ekonomskih odnosa je operativan, a imenovan je i šef Odjela. Treba završiti kadrovsko popunjavanje, a ukupni kapacitet je i dalje nizak.

Nije bilo razvoja u pogledu **skladišta nafte i sigurnosti opskrbe**. U februaru 2007. godine, Republika Srpska je privatizirala svoju glavnu rafineriju nafte. Prodaja treba da donese znatne koristi Bosni i Hercegovini, a posebno privredi Republike Srpske, a smanjit će i ovisnost o uvozu. Ruski kupac će u prijelaznom periodu od 42 mjeseca moći proizvoditi gorivo čiji je kvalitet ispod standarda EU i distribuirati ga u cijeloj zemlji. U međuvremenu, pogoni će morati biti modernizirani kako bi se proizvodila goriva potrebnog kvaliteta.

Bosna i Hercegovina je punopravna članica Ugovora o energetske zajednici. Od 1. jula 2007. godine, zemlja je obavezna primjenjivati relevantni *acquis* iz oblasti energije, osim odredbi o otvaranju tržišta na koje se primjenjuju specifični vremenski rokovi. Ovaj rok još nije ispoštovan. Iako je bilo dobrog napretka u pogledu Mape puta za električnu energiju, što se pogotovo odnosi na tehničke propise i monitoring isporuke, nije postignut napredak u pogledu Mape puta za sektor gasa. Pravni okvir za sektor gasa za cijelu zemlju još uvijek nije uspostavljen. Operator i regulator sistema još nisu uspostavljeni. Pripreme u tom području zaostaju.

U pogledu **unutarnjeg tržišta energije**, uspostavljeni su Nezavisni operator sistema (NOS) i Prijenosna kompanija (Transco) za sektor električne energije. Prijenosna kompanija je u potpunosti uspostavljena, te može djelovati potpuno u skladu sa pravnim okvirom. Međutim, saradnja između Prijenosne kompanije i NOS-a i dalje je nedovoljna, a prijenos odgovornosti tek treba dovršiti. NOS je objavio prvi indikativni plan proizvodnje za 2007.-2016. godina. Ovaj plan se ažurira za period 2008.-2017. godina. Međutim, nema koordinacije između entiteta u pogledu planiranih investicija. Ograničen kvalitet podataka i nedovoljno informacija od resornih entitetskih ministarstava ugrožavaju pripremu konačnog plana proizvodnje. Planiranje investicija Prijenosne kompanije za razvoj prijenosne mreže ovisi o tom konačnom planu.

Izvjestan napredak je postignut u pogledu otvaranja tržišta električne energije, koje je počelo početkom 2007. godine za glavne industrijske potrošače. Daljnja otvaranja se očekuju u 2008. godini.

U pogledu reguliranja tržišta električne energije, državna Regulatorna komisija za električnu energiju i dva entitetska regulatora su operativni. Oni su usvojili nove setove tarifa za tekuću godinu, kao i ključne pravilnike o otvaranju tržišta i povezivanja na mrežu. Međutim, nije

postignut napredak ka uspostavi jedinstvenog regulatornog sistema. Nadalje, vlasti su u nekoliko navrata pokušale da utječu na regulatore, posebno u vezi sa formiranjem tarifa.

Postignut je ograničen napredak na primjeni entitetskih akcionih planova za restrukturiranje energetskega sektora. Hitan prioritet je ubrzanje razdvajanja proizvodnje i distribucije električne energije u oba entiteta. Usvajanje zakona o distribucijskoj mreži je u toku, mada operatori sistema u distribuciji još nisu uspostavljeni. U ovim planovima se ne razmatra privatizacija.

Bosna i Hercegovina još nije izradila sveobuhvatnu strategiju energetike. Mali napredak je postignut u drugim energetskega sektorima (ugalj, nafta, biogoriva, centralno grijanje i obnovljiva energija) ili u vezi **energetske efikasnosti**, te pitanja održivosti.

U pogledu **nuklearne sigurnosti i zaštite od zračenja**, pripremljen je državni Okvirni zakon, a njegovo usvajanje je u završnoj fazi. Zakon osigurava uspostavu jedne državne regulatorne agencije za nuklearnu sigurnost i zaštitu od zračenja, koja bi trebala da omogući pristupanje Bosne i Hercegovine nekoliko međunarodnih konvencija o nuklearnoj sigurnosti i upravljanju radioaktivnim otpadom. U ovom trenutku, situacija na području nuklearne sigurnosti i zaštite od zračenja zahtijeva značajna poboljšanja u pogledu koordinacije i organizacije aktivnosti na nivou Bosne i Hercegovine, opreme, modernizacije pogona, tehničkih kapaciteta i ljudskih resursa. Objekti za skladištenje zapečaćenih radioaktivnih izvora nisu licencirani prema međunarodnim standardima i praksama. Posebnu pažnju treba posvetiti monitoringu područja zagađenih osiromašenim uranijem.

Generalno, Bosna i Hercegovina je počela pripreme na području energije. One moraju biti ubrzane, posebno da bi se ispunili zahtjevi iz Ugovora o energetskega zajednici.

4.2.6. *Informacijsko društvo i mediji*

Bosna i Hercegovina je postigla određen napredak u ovom području.

Što se tiče **elektronskih informacija i informacijskih tehnologija**, najveći udio Telekoma Republike Srpske prodat je Telekomu Srbije krajem 2006. godine. Politika telekomunikacijskega sektora je ažurirana od novembra 2006. do kraja 2007. godine. Proces liberalizacije je nastavljen, mada sporo. Konkurencija je i dalje u početnoj fazi, te nisu uvedene sve garancije u pogledu konkurencije. Od početka 2006. godine izdano je 12 licenci novim firmama koje pružaju uslugu fiksne telefonije, ali samo nekoliko novolicenciranih operatera je do sada završilo administrativne i tehničke procedure. Započeo je izbor nosilaca, iako su na raspolaganju samo dva dobavljača. Predodabir nosilaca je započet u julu 2007. godine, ali je potrebno dogovoriti posjedne elemente provedbe. Još uvijek nije započela prenosivost brojeva i razvezivanje lokalne petlje (LLU), što je također bitno kako bi alternativni operateri mogli ponuditi ADSL. Tarife su daleko od rebalansa, s tim što posljednji korak prve faze rebalansa počinje od 1. januara 2008. godine. Alternativni operateri su prijavljivali probleme tzv. *price squeeze* koje treba rješavati.

Liberalizacija tržišta i uvođenje konkurencije predstavljaju nove izazove za Regulatornu agenciju za komunikacije (RAK), posebno s obzirom na specifičnost tržišta Bosne i Hercegovine, sa tri postojeća operatera. RAK treba biti bolje osposobljen u pogledu ljudskih resursa kako bi mogao promovirati konkurenciju na tržištu, pogotovo povećanjem tržišnih uslova za alternativne

operatere i osiguravanjem uvođenja i provedbe potrebnih garancija za konkurenciju. Također treba ojačati kapacitet relevantnih odjela u Ministarstvu transporta i komunikacija.

Nezavisni status RAK-a je dobro uspostavljen, posebno pravna rješenja u pogledu njihove finansijske nezavisnosti i imenovanja njihovog generalnog direktora. Moguće usvajanje nacrtu zakona o platama i naknadama, koje bi RAK stavio u okvir državne službe, mogao bi ugroziti nezavisnost RAK-a. Osiguranje nezavisnosti ove Agencije (uključujući zadržavanje njihove finansijske nezavisnosti i poštivanje procedura pri imenovanju generalnog direktora) su od ključnog značaja za razvoj tržišta emitiranja i (tele)komunikacija.

Nije postignut napredak u transformiranju Direkcije sistema zaštite identiteta građana (CIPS) u državnu Agenciju za informacijsko društvo, zaduženu za provedbu Strategije za informacijsko društvo i njenog akcionog plana, kao i koordinaciju aktivnosti iz ove oblasti u cijeloj zemlji.

Napredak je postignut u pogledu **usluga informacijskog društva**. Bosna i Hercegovina je ratificirala Konvenciju o kibernetičkom kriminalu Vijeća Evrope. Zakoni o elektronskom prometu su usvojeni. Zakon o elektronskom potpisu je usvojen u novembru 2006. godine, ali tek treba da se usvoje provedbeni akti. Zakonodavstvo o uslugama uslovljenog pristupa još nije usvojeno.

Izvjestan napredak je postignut na polju **audiovizualne politike i medija**, pogotovo približavanjem zakonodavstva Bosne i Hercegovine Evropskoj konvenciji o prekograničnoj televiziji. Zakon o reklamiranju i sponzorstvu je revidiran u skladu sa tom Konvencijom. RAK je također počeo reviziju Praktičnog kodeksa rada emitera. Međutim, Federacija Bosne i Hercegovine nije bila u stanju usvojiti sve potrebne zakone o javnom emitiranju, te provedba reforme o javnom emitiranju i dalje kasni.

Bosna i Hercegovina nije potpisnica UNESCO-ve Konvencije o kulturnoj raznolikosti. Ratificiranje ove Konvencije je potrebno kako bi Bosna i Hercegovina učestvovala u Programima Zajednice koji se odnose na medije.

Pripreme Bosne i Hercegovine na području informacijskog društva i medija napreduju, ali potrebno je uložiti poseban napor da bi se riješila preostala pitanja usvajanja kompletnog pravnog okvira u oblasti javnog emitiranja i uspostavila državna Agencija za informacijsko društvo. Potrebno je postići stvarnu konkurenciju u sektoru telekomunikacija. Potrebno je sačuvati nezavisnost RAK-a.

4.2.7. Finansijska kontrola

Preduzeti su određeni početni koraci u Bosni i Hercegovini na području javne interne finansijske kontrole (PIFC). U novembru 2006. godine, radna grupa na državnom i entitetskom nivou pripremila je zakon o internoj reviziji za sve nivoe vlasti, ali usvajanje svih relevantnih zakona još nije završeno. U avgustu je formirana druga radna grupa za izradu jedne sveobuhvatne politike PIFC-a kojom se garantira izbalansirani razvoj interne kontrole i sistema interne revizije. Do sada, nisu uspostavljene centralne jedinice za usklađivanje.

Zapažen je ograničeni napredak u pogledu vanjske revizije. Nakon novog zakona o vanjskoj reviziji, usvojenog u 2006. godini, institucije Glavnog revizora Republike Srpske i Federacije

Bosne i Hercegovine imenovale su novo rukovodstvo. Na državnom nivou, imenovanje glavnog revizora i zamjenika glavnog revizora kasnilo je više od godinu dana.

Izvještaji glavnih revizora dostavljaju se relevantnim parlamentima. Iako su bili dostupni širokoj javnosti, nije bilo dovoljno naknadnih aktivnosti po pitanju izvještaja i preporuka Glavnog revizora. Nije bilo napretka u smislu formalizacije koordinacije između ovih tijela kroz uspostavu Stalnog sekretarijata. Uz tri postojeća ureda glavnog revizora i Brčko Distrikt je osnovao svoj ured na osnovu vlastitog Zakona o reviziji, što i dalje fragmentira sistem.

Općenito, napredak Bosne i Hercegovine na polju finansijske kontrole bio je ograničen, i pripreme su još uvijek u ranoj fazi.

4.2.8. Statistika

Nije poboljšana saradnja između Agencije za statistiku Bosne i Hercegovine (BHAS) i dva entitetska statistička zavoda. Sporazum iz 2005. godine, osmišljen da ojača koordinacijsku ulogu BHAS-a u usklađivanju metodologija i diseminaciji podataka na državnom nivou, nije u potpunosti proveden. Centralna banka Bosne i Hercegovine i BHAS su potpisali Memorandum o razumijevanju. Sličan sporazum se priprema sa Upravom za indirektno oporezivanje zaduženom za prikupljanje podataka o vanjskoj trgovini od carinskih organa.

Što se tiče klasifikacija, pravni akti su usvojeni za CPA (Klasifikacija proizvoda po aktivnostima). Pripreme se vrše za uvođenje COICOP (Klasifikacija industrijske potrošnje prema svrsi). Sljedeći korak će biti prijenos državnog zakona u entitetske, te provedba klasifikacije, kako to propisuje BHAS na državnom nivou u raznim područjima statistika.

Na području demografije i socijalne statistike, preduzeti su početni koraci na pripremi popisa stanovništva. Priprema za popis stanovništva u 2011. godini treba biti nastavljena pošto nepostojanje podataka predstavlja ozbiljan hendikep za utvrđivanje politika i njihovu provedbu u zemlji. U pogledu statistike rada, organizirana je druga Anketa radne snage.

Izvjestan napredak je postignut u prikupljanju makroekonomskih statističkih podataka. Indeks potrošačkih cijena za 2006. godinu je objavljen. Međutim, još ne postoje kalkulacije BDP-a po stalnim cijenama, a preliminarna procjena ekonomije koja se ne prati unesena je u nacionalne račune. Plan razvoja nacionalnih računa u Bosni i Hercegovini je proveden kada se radi o ovom izvještajnom periodu. Kvartalni računi još ne postoje.

Strukturalna poslovna statistika još uvijek nije zasnovana na poslovnim registrima. Gotovo da nema raspoloživih informacija na nivou države o transportu i turizmu. Isto se odnosi na statistiku o energetici. Statistički podaci o vanjskoj trgovini nisu dovoljno pouzdani iako je bilo određenih poboljšanja, poput uvođenja indeksa cijena uvoza i izvoza.

Bilo je ograničenog napretka u pogledu statistike u poljoprivredi. Većina podataka koji se tiču poljoprivrede se prikupljaju uz korištenje neharmoniziranih metoda, posebno za životinje i proizvodnju mesa. Nema novih informacija o strukturi poljoprivrednog sektora. Započet je rad na prikupljanju agro-monetarne statistike.

Broj osoblja BHAS-a je povećan. Dodatni finansijski i ljudski resursi također su alocirani entitetskim zavodima. Ipak je potrebno poboljšati upravljanje ljudskim resursima, kao i njihovu obuku.

Statistički sistem u Bosni i Hercegovini ostaje slab, te ne ispunjava državne i međunarodne zahtjeve u potpunosti. Problemi sa proizvodnjom statističkih podataka su uvećani zbog komplicirane institucionalne strukture i slabe saradnje između entitetskih i državnih institucija. Prioritet je dat statistici vanjske trgovine, nacionalnih računa i biznisa. Potrebno je uložiti veće napore u diseminaciju statistike. Neophodna je bolja i institucionalizirana saradnja između tri statistička zavoda, uz bolju saradnju sa drugim proizvođačima statističkih podataka.

Pripreme Bosne i Hercegovine na polju statistike i dalje su u početnoj fazi.

4.3. Pravda, sloboda i sigurnost

4.3.1. Vize, granica, kontrola, azil i migracije

Napredak u području upravljanja **vizama** je nastavljen. Bosna i Hercegovina se priprema za stupanje na snagu Sporazuma za olakšavanje viznog režima sa EU koji je potpisan u septembru. Bosna i Hercegovina je ukinula svoje zahtjeve za izdavanje viza za Bugarsku i Rumuniju. Svi državljani EU sada mogu ući u zemlju bez viza. Broj viza izdatih na granici dodatno je smanjen (927 u 2006. godini naspram 2.049 u 2005. godini). Ulažu se naponi na pripremi za tranziciju na četiri kategorije viza koje se koriste u EU u kontekstu Schengena.

Preduzeti su daljnji koraci ka uvođenju biometrijskih pasoša, što treba da se desi u 2008. godini. U julu 2007. godine, Visoki predstavnik nametnuo je izmjene zakona o putnim ispravama Bosne i Hercegovine i zakona o ličnim kartama državljana Bosne i Hercegovine, čime se omogućava oduzimanje putnih isprava.

Svi podaci uneseni u lokalne sisteme u diplomatskim misijama i konzularnim predstavništvima sada se prenose elektronski u centralnu upravu u Bosni i Hercegovini. Informacijski sistem o migracijama je počeo djelovati u septembru 2007. godine. Njegov vizni modul radi, a diplomatske misije u inostranstvu su uvezane. Ipak, još uvijek ima prostora za poboljšanje upravljanja izdavanjem viza.

Pripreme zemlje na području viza su na dobrom putu, čak iako nije bilo aktivnosti na planu harmonizacije vizne liste Bosne i Hercegovine sa listom EU.

Bosna i Hercegovina je postigla određen napredak u **upravljanju granicama**. Nastavljeni su naponi na jačanju granične policije Bosne i Hercegovine. Interna struktura granične policije je dalje razvijena, što je poboljšalo operativni sistem za nadzor i kontrolu državnih granica. Međuinstitucionalna koordinacija i razmjena informacija su poboljšane. Tješnja saradnja između granične policije i Uprave za direktno oporezivanje dovela je do porasta otkrivenih krijumčarenih i krivotvorenih roba.

Ipak, nedostaju zrele strukture za koordinaciju, a ograničen je i administrativni kapacitet. Postoji ograničen napredak na provedbi Strategije integriranog upravljanja granicama (IBM). Revidirana strategija, koja bi u potpunosti bila usklađena sa smjernicama EU, kao i odgovarajući akcioni

plan, još uvijek nisu usvojeni. Ministarstvo sigurnosti još nema centralnu ulogu kao ukupni koordinator u pitanjima upravljanja granicom. Saradnja sa susjednim zemljama postoji, ali još uvijek ne na održiv i strukturiran način. Neriješena pitanja obilježavanja granice negativno utječu na kontrolu tzv. zelene granice. Nekoliko međunarodnih i regionalnih obaveza na polju upravljanja granicama još nisu ispunjene. Budžetski resursi za provedbu strategije/akcionog plana upravljanja granicom još nisu u potpunosti osigurani.

U 2007. godini, Bosna i Hercegovina zaključila je međunarodni sporazum o graničnoj saradnji sa Hrvatskom. Međutim, provedba zaostaje zbog ograničenog kapaciteta.

Dalja poboljšanja su učinjena na graničnim prijelazima, ali mnogo njih je još uvijek slabo opremljeno. Ograničena politička pažnja i nepotpuna eksproprijacija zemljišta i dalje su prepreke održivom napretku u ovom području.

Sveukupno gledano, Bosna i Hercegovina je dijelom ispunila neke od svojih ciljeva u vezi sa upravljanjem granicama, ali potrebno je preduzeti još puno kratkoročnih i dugoročnih mjera.

Procedure **azila** u Bosni i Hercegovini su općenito u skladu sa međunarodnim standardima. Broj zahtjeva za azilom i dalje je nizak i čak je znatno opao u poređenju sa 2005. godinom. Sektor azila donosi pravovremene odluke, a Sud BiH radi efikasno kao apelaciono tijelo. Prosječno vrijeme za konačnu odluku je četiri mjeseca.

Administrativni kapacitet sektora azila je poboljšán. Gotovo dvije trećine od 24 punkta koja su predviđena Poslovníkom Ministarstva sigurnosti su popunjena. Informacijski sistem o zemlji porijekla je uspostavljen, što omogućava utvrđivanje prava na dobivanje azila i status. Sektor je preselio u nove prostorije, čime su se poboljšali uslovi za propisnu registraciju i procjenu prava na dobivanje azila.

Odgovornosti za azilante i izbjeglice su podijeljene između Ministarstva sigurnosti i Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice. Preduzete su aktivnosti na razjašnjavanju njihove uloge i odgovornosti. Međutim, Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice još nije poboljšalo svoj kapacitet, niti razvilo informacijski sistem za upravljanje podacima o osobama sa priznatim izbjegličkim statusom ili drugim oblicima međunarodne zaštite.

Bosna i Hercegovina nema odgovarajući prihvatni centar za azilante. Još nije preuzela punu kontrolu nad postojećim, koji je još uvijek finansira UNHCR. Tim centrima nedostaje kapacitet, kao i standardi potrebne da djeluju kao dugoročni službeni centri za azilante.

Nastojanja Bosne i Hercegovine na području azila su uveliko na dobrom putu.

Izvjestan napredak je postignut u pogledu **migracija**, ali daljnji napor je potreban. Siguran prihvatni centar uspostavljen za nezakonite migrante je pozitivan korak. Izgradnja privremenog centra je u završnoj fazi. Preliminarni projekt za trajni centar je završen. Osoblje za privremeni centar je zaposleno i obučeno.

Što se tiče readmisije, Bosna i Hercegovina je potpisala Sporazum o readmisiji na nivou EU u septembru 2007. godine, koji treba da stupi na snagu početkom 2008. godine. Ona je nastavila sa ulaganjem napora da potpiše sporazume o readmisiji sa zemljama koje nisu članice EU. Nema posebnih problema identificiranih u pogledu provedbe postojećih sporazuma o readmisiji, ali posebnu pažnju treba posvetiti tretmanu državljana zemalja koje nisu članice EU. Bosna i Hercegovina je voljna ponovno prihvatiti svoje vlastite državljane, čak iako sporazum o readmisiji nije na snazi.

Bilo je znatnog povećanja presretanja ljudi u pokušaju nezakonitog prelaska granice. U 2006. godini, ukupno 1.289 osoba je presretnuto dok su pokušavali ući ili izaći sa teritorije Bosne i Hercegovine (u 2005. godini, 655). U 2006. godini, strani državljani su bili premješteni iz Bosne i Hercegovine, uglavnom iz bivše Jugoslavije i Albanije. U isto vrijeme, 1.350 državljana je ponovno prihvaćeno iz inostranstva. Međutim, postoji još uvijek znatan prostor za poboljšanje na području granične kontrole, kako bi se borilo protiv ilegalnih migracija.

Od 1999. godine, Bosna i Hercegovina daje privremeni prihvatni status osobama iz Srbije i Crne Gore, čije je posljednje mjesto boravka bilo Kosovo. Taj status je ukinut krajem septembra 2007. godine, kada je oko 3.000 izbjeglica porijeklom sa Kosova izgubilo pravo na privremeni prihvata. Jedan broj njih je dobio izbjeglički status ili je u međuvremenu podnio zahtjev za azil.

Uvedene su nove strukture kako bi se rješavala pitanja migracija. To uključuje Službu za poslove sa strancima koja je uspostavljena u oktobru 2006. godine kao specijalizirano tijelo u okviru državnog Ministarstva sigurnosti. Ta služba ima 16 terenskih ureda koji se bave zahtjevima za azil u zemlji, kao i pitanjima imigracije. Međutim, djelovanje službe ugrožava neuspjeh da se u potpunosti ispune njihove potrebe za kadrovima, te nedovoljan pravni osnov i ovlasti.

Nije usvojena državna Strategija o migracijama. Broj uposlenih u Sektoru za migracije Ministarstva sigurnosti i dalje je nizak, sa oko 50% planiranih uposlenika. Novi zakon o kretanju i boravku stranaca i azilanata je pripremljen ali još nije usvojen.

Sveukupno gledano, pripreme na području migracija su započete, ali tempo treba ubrzati.

4.3.2. *Pranje novca*

Izvjestan daljnji napredak je postignut u provedbi mjera borbe protiv pranja novca. Finansijska obavještajna jedinica (FIU) u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu (SIPA) je nastavila povećavati broj zaposlenih, te povećala svoj vlastiti kapacitet. Pored toga, strategija obuke je razrađena i potpisan je Memorandum o razumijevanju sa Španijom. Broj transakcija koje su prijavile banke i druge institucije u skladu sa zahtjevima za izvještavanje u FIU porastao je u 2006. godini u odnosu na 2005. godinu. Tokom 2006. godine, FIU je prijavio Tužilaštvu Bosne i Hercegovine 23 slučaja pranja novca koji obuhvataju približno 26 miliona eura i 40 osoba. FIU je zamrznuo 23 transakcije koje iznose nekih 1,2 miliona eura.

Potrebno je nastaviti te napore. Pošto je pranje novca regulirano entitetskim krivičnim zakonom, krivične sankcije za pranje novca se ne primjenjuju na isti način u cijeloj Bosni i Hercegovini. Zakon o konfiskaciji ilegalno stečene imovine nije usvojen. To onemogućava provedbu mjera borbe protiv pranja novca. U pogledu preventivnih mjera, nadzor nad nebankovnim finansijskim institucijama i posrednicima i dalje je ograničen. Treba poboljšati razmjenu informacija i međuinstitucionalnu saradnju između FIU i drugih agencija za provedbu zakona, uključujući odjel SIPA-e za krivične istrage.

Bosna i Hercegovina napreduje u borbi protiv pranja novca. Stalno napori su, međutim, i dalje potrebni.

4.3.3. Droge

Bosna i Hercegovina je i dalje prvenstveno zemlja tranzita za nezakonitu trgovinu drogom, sa sve većom domaćom konzumacijom.

Izvjestan napredak je postignut u ovom području. Postepeno zapošljavanje osoba u odjelu za suzbijanje zloupotrebe narkotika u Ministarstvu sigurnosti je pozitivan razvoj. Provedba zakona je poboljšana. Zapljena i demontaža tajnih hemijskih laboratorija je veća, ali i dalje je u apsolutnim kategorijama broj tih akcija nizak. Međunarodna saradnja je također povećana, a jedan broj operacija uspješno je završen. Centralna baza podataka slučajeva nezakonite upotrebe droge i prekursora je uspostavljena u Ministarstvu sigurnosti.

Ipak, i su potrebne dalje aktivnosti. Komisija o narkoticima koja je osnovana na temelju zakona o sprečavanju zloupotrebe narkotika i prekursora još nije uspostavljena. Nema državnog kontaktnog punkta za Evropsku informacijsku mrežu o drogama i ovisnosti o drogama, koju provodi Evropski centar za monitoring droga i ovisnosti o drogama. Nema politike na nivou države o drogama u skladu sa standardima EU.

U pogledu provedbe, rezultati borbe protiv trgovine drogom nisu još dovoljno uvjerljivi. Tijela za provedbu zakona Bosne i Hercegovine nisu adekvatno opremljena da bi se borila protiv trgovine drogom, a međuinstitucionalna i međunarodna saradnja treba biti pojačana. U tom kontekstu, kontinuirano jačanje Državne agencije za istrage i zaštitu, Granične policije, Carinske uprave i Ministarstva sigurnosti je od ključnog značaja.

Nije bilo znatnih koraka na podizanju svijesti javnosti o opasnosti od droga.

Bosna i Hercegovina je pokrenula pripreme na području droga, ali trgovina drogom i dalje je ozbiljan problem. Trajni napori su potrebni.

4.3.4. Policija

Izvjestan napredak je postignut u pogledu rada policije. Međutim, nije bilo napretka u pogledu restrukturiranja policije, čiji je cilj objedinjavanje policijskih snaga u jednu jedinstvenu policijsku strukturu. Kao rezultat, policija u zemlji ostaje iscjepkana.

Direkcija za restrukturiranje policije, koja je počela djelovati u januaru 2006. godine, završila je svoj Izvještaj o reformi policije u decembru 2006. godine. Relevantni organi i političke partije nisu uspjele postići sporazum o pristupu Direkcije za restrukturiranje policije, te su i daljnji napori međunarodne zajednice da omogući postizanje sporazuma o policijskoj reformi jednako bili blokirani. Nedostatak napretka u ovom području ozbiljno ugrožava napredak Bosne i Hercegovine ka EU.

Provedba mnogih operativnih sredstava je nastavljena (uključujući telekomunikacijski sistem, baze podataka, kompjuterske istrage, sistem kriminalističke analize i forenzika). Ta sredstva se aktivno koriste u cijeloj zemlji. Ipak, način na koji oni funkcioniraju nije optimalan u tekućoj organizacijskoj strukturi. Održivost će biti zajamčena samo ako potpuna policijska reforma bude usvojena i postepeno provedena.

Pitanje decertificiranih policajaca riješeno je u aprilu 2007. godine. Vijeće sigurnosti UN-a dopustilo je decertificiranim policajcima da ponovo apliciraju za posao u policijskim snagama ukoliko ispunjavaju određene uslove, uključujući specifične zahtjeve u vezi sa zapošljavanjem i procedure koje su utvrđene za policijske službenike u Bosni i Hercegovini.

Ministarstvo sigurnosti je zaključilo strateški sporazum sa Europolom radi poboljšanja i jačanja sredstava za borbu protiv organiziranog kriminala i terorizma. Međunarodni sporazumi o policijskoj saradnji su zaključeni sa nekoliko zemalja, uz sporazum između Uprave za indirektno oporezivanje i Interpola. Zemlja je također ratificirala Policijsku konvenciju za Jugoistočnu Evropu u aprilu 2007. godine. Međutim, oficir za vezu koji je potreban u skladu s tim Sporazumom sa Europolom još nije uspostavljen.

Državna agencija za istrage i zaštitu (SIPA) je postigla daljnji napredak. Ona je sve više uključena u osjetljive istrage, uključujući koordinaciju kantonalnih i entitetskih policijskih službi u ovom području. Međutim, daljnji napor je potreban kako bi ta Agencija bila u potpunosti operativna, uključujući i dodjelu odgovarajućih prostorija, imenovanje direktora (to je mjesto prazno od januara 2007. godine), te dovršenje zapošljavanja osoblja SIPA-e.

Entitetska i kantonalna policija pogotovo su opterećene problemima. Političko miješanje od strane entitetskih i kantonalnih političara i dalje je ozbiljan problem, npr. u operativnim pitanjima i imenovanjima policijskih zvaničnika na rukovodne pozicije. Sitni i ozbiljni slučajevi korupcije u policiji i dalje su rasprostranjeni. Iscjepkanost na mnoge različite policijske uprave ima negativan uticaj na njihovu učinkovitost i smanjuje povjerenje javnosti u policiju. Postoji znatan prostor za poboljšanje u istragama organiziranog kriminala.

Na području policije, pripreme Bosne i Hercegovine i dalje ozbiljno ugrožava aktuelni zastoj u procesu restrukturiranja.

4.3.5. Borba protiv organiziranog kriminala i terorizma

Organizirani kriminal i dalje je razlog za ozbiljnu zabrinutost u Bosni i Hercegovini. Aktivnosti vezane za organizirani kriminal i dalje čine uglavnom trgovina drogom, trgovina ljudima i finansijski kriminal. Krađa automobila i kasnija trgovina ukradenim vozilima sve je veći problem. Malo napretka je postignuto na poboljšanju državnih statističkih instrumenata za mjerenje stope kriminala, koja je i dalje tek na osnovnom nivou.

Iz akcionih planova koji su utvrđeni državnim Strategijom borbe protiv organiziranog kriminala i korupcije, samo onaj o ukradenim vozilima je izrađen. Krivična procedura zasnovana na sistemu optuživanja pokazuje ograničenja u zemlji sa drugačijom pravnom tradicijom. Saradnja između policije i tužilaca nije optimalna, a to ometa napredak u istragama. Sudski sistem još nije prilagođen novouvedenim metodama prikupljanja dokaza. Nedosljednost između zakona na državnom i entitetskom nivou i dalje ugrožava učinkovito gonjenje.

Bosna i Hercegovina i dalje je zemlja, kako porijekla, tako i tranzita u pogledu **trgovine ljudima**. Provedba državnog akcionog plana 2005.-2007. godine za borbu protiv trgovine ljudima nastavljena je, ali novi akcioni plan za period 2008.-2010. godine još nije usvojen. Monitoring i izvještavanje po ovom pitanju je poboljšano.

Prema podacima koje su osigurale agencije za provedbu zakona i tužilaštvo za 2006. godinu, 34 prijave trgovine ljudima i uz to vezana krivična djela su podignute protiv 77 pojedinaca. U dva slučaja prijava je podignuta na osnovu Člana 250. Krivičnog zakona Bosne i Hercegovine (organizirani kriminal) u vezi sa trgovinom ljudima. Broj istraga povećan je u poređenju sa 2005. godinom, a 33 optužbe su potvrđene na sudu. Sudovi su donijeli prvostepene odluke u vezi sa 30 pojedinaca, od kojih je 23 osuđeno.

Što se tiče zaštite svjedoka i žrtava svjedoka trgovine ljudima, ukupan broj identificiranih žrtava, uključujući žrtve koje su državljani Bosne i Hercegovine, je povećan. U 2006. godini, 71 žrtva je zvanično identificirana. Usvojena su pravila za zaštitu domaćih žrtava i žrtava svjedoka trgovine ljudima koji su državljani Bosne i Hercegovine. U aprilu 2007. godine, Odjel za zaštitu svjedoka u Državnoj agenciji za istrage i zaštitu uspostavio je saradnju sa nevladinim organizacijama koje rukovode sigurnim skloništima za žrtve, time je omogućeno efikasnije korištenje resursa i raspoloživih kapaciteta.

Bosna i Hercegovina je potpisala Konvenciju Vijeća Evrope o borbi protiv trgovine ljudima, i sada je treba ratificirati.

Bosna i Hercegovina je nastavila pokazivati spremnost da rješava pitanja **terorizma**. Međunarodna saradnja je nastavljena, a jedan broj predmeta vezanih za međunarodni terorizam je procesuiran. Bilo je izvjesnog napretka u porastu operativnog kapaciteta za borbu protiv terorizma i finansiranja terorizma. Sud BiH je donio presudu u prvom suđenju za terorizam na državnom nivou u maju 2007. godine. Međutim, još uvijek je ograničena koordinacija između relevantnih vlasti. Agencija za provedbu zakona koja ima mandat (SIPA) još nije ojačala kako bi mogla rješavati pitanja vezana za terorizam, te većinu istraga provode entitetske policije. Provedba Strategije borbe protiv terorizma iz 2006. godine bila je slaba. Tijela za provedbu zakona Bosne i Hercegovine su predložila akcione planove za provedbu Strategije, ali oni nisu usvojeni.

Bosna i Hercegovina je počela borbu protiv organiziranog kriminala, trgovine ljudima i terorizma, ali daljnji napori na duži rok ostaju neophodni.

4.3.6. Zaštita ličnih podataka

Nije bilo napretka u ovom području. Nezavisna agencija za zaštitu podataka za Bosnu i Hercegovinu koja je utvrđena Zakonom o zaštiti ličnih podataka još nije uspostavljena. Ova situacija znači da propisna provedba pravila o zaštiti podataka nije osigurana. Pripreme Bosne i Hercegovine na polju zaštite podataka zaostaju.

STATISTIČKI ANEKS

STATISTIČKI PODACI (na dan 5. oktobra 2007.)
Bosna i Hercegovina

Osnovni podaci	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Broj stanovnika (u hiljadama)	1)	3 692	3 696	3 689	3 753	3 790	3 813	3 830	3 837	3 843	3 843
Ukupna površina zemlje (km ²)		51 209	51 209	51 209	51 209	51 209	51 209	51 209	51 209	51 209	51 209

Nacionalni računi	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bruto domaći proizvod(BDP) (u milionima domaće valute)	2)	:	:	:	10 713	11 599	12 829	14 505	15 786	16 928	19 106
BDP (u milionima eura)		:	:	:	5 477	5 930	6 559	7 416	8 071	8 655	9 769
BDP (euro per capita)		:	:	:	1 459	1 565	1 720	1 936	2 103	2 249	2 542
BDP (u Standardima kupovne moći (PPS) per capita)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
SI: BDP (u PPS per capita, EU-25=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
SI: Stopa rasta BDP (nacionalna valuta, po stalnim cijenama, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)		:	:	:	:	:	:	:	6.3	4.3	6.2
SI: Rast zaposlenosti (nacionalni računi, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Rast produktivnosti rada: rast BDP po zaposlenoj osobi (%promjene u odnosu na prethodnu godinu)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
SI: Rast jedinice rada (nacionalni računi, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
SI: Produktivnost rada (BDP u PPS po zaposlenoj osobi, EU-25=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Bruto dodana vrijednost po glavnim sektorima (%)											
Poljoprivreda		:	:	:	11.8	11.5	10.8	9.7	10.5	10.3	10.1
Industrija		:	:	:	20.3	20.0	18.7	19.2	19.4	19.3	19.1
Građevinarstvo		:	:	:	5.2	4.7	4.6	5.2	4.9	5.0	4.8
Usluge		:	:	:	62.8	63.8	65.9	65.9	65.2	65.4	66.0
Potrošnja kod krajnjih potrošača kao udio BDP (%)		:	:	:	:	:	:	:	112.0	111.9	:
Domaćinstva i NPISH, kao udio BDP (%)		:	:	:	:	:	:	:	90.8e	91.8e	:
Opća Vlada, kao udio BDP (%)		:	:	:	:	:	:	:	21.2e	20.1e	:
Bruto stvaranje fiksnog kapitala, kao udio BDP (%)		:	:	:	:	:	:	:	24.3	26.9	:
Promjene inventara, kao udio BDP (%)		:	:	:	:	:	:	:	2.9	0.1	:
Izvoz roba i usluga, u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	:	:	:	27.8e	30.7e	:
Uvoz roba i usluga, u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	:	:	:	66.9e	69.6e	:

Industrija	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Indeks obima industrijske proizvodnje (2000=100)	3)	:	:	:	100.0	105.3e	112.4e	118.0e	132.8e	144.7e	159.3e

Stopa inflacije	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
SI:Indeks potrošačkih cijena (CPI), (ukupno, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)		:	:	:	4.8	3.1	0.4	0.6	0.4	3.7	7.4

Platni bilans	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Platni bilans: tekući račun ukupno (u milionima eura)		:	- 311	- 471	- 429	- 834	-1 253	-1 439	-1 443	-1 716	-1 044
Platni bilans tekući račun: trgovinski bilans (u milionima eura)		:	-2 803	-3 095	-3 000	-3 308	-3 524	-3 671	-3 678	-4 006	-3 406

Platni bilans tekući račun: izvoz roba (u milionima eura)	:	597	781	1 226	1 268	1 169	1 303	1 677	2 087	2 687
Platni bilans tekući račun: uvoz roba (u milionima eura)	:	3 400	3 875	4 227	4 577	4 692	4 974	5 355	6 093	6 093
Platni bilans tekući račun: neto usluge (u milionima eura)	:	171	168	203	254	232	297	347	396	485
Platni bilans tekući račun: neto prihod (u milionima eura)	:	728	683	641	595	539	473	389	364	369
Platni bilans tekući račun: neto tekući transferi (u milionima eura)	:	1 594	1 773	1 727	1 626	1 499	1 462	1 499	1 529	1 508
od čega vladini transferi (u milionima eura)	:	393	458	339	450	347	298	261	249	149
Direktne strane investicije (FDI) u izvještajnoj ekonomiji (u milionima eura)	:	60	166	159	133	282	338	534	421	338

Javne finansije	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Opći deficit/suficit Vlade, u odnosu na BDP (%)	:	:	:	:	:	:	:	0.7	1.6	2.4	2.9
SI: Opći dug Vlade u odnosu na BDP (%)	:	:	:	:	37.9	38.1	33.4	27.7	25.5	25.6	21.3

Finansijski pokazatelji	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Bruto vanjski dug cijele ekonomije, u odnosu na BDP (%)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Bruto vanjski dug cijele ekonomije, u odnosu na ukupan izvoz (%)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Priliv novca: M1 (novčanice, kovanice, depoziti preko noći, u milionima eura)	4)	:	159	562	717	1 377	1 538	1 592	1 808	2 098	2 593
Priliv novca: M2 (M1 plus depoziti sa prispjecom do 2 godine, u milionima eura)	4)	:	792	1 107	1 262	2 387	2 593	2 810	3 493	4 129	5 150
Priliv novca: M3 (M2 plus instrumenti koji se mogu plasirati na tržište (u milionima eura)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Ukupni kredit monetarnih finansijskih institucija rezidentima (konsolidiran) (u milionima eura)	5)	:	1 496	1 422	1 543	1 707	2 189	2 619	3 031	3 857	4 759
Kamatne stope: dnevna stopa, godišnje (%)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Kamatne stope za kredite (1 godina), godišnje (%)	6)	:	:	:	:	:	12.6	10.9	10.3	9.6	8.0
Kamatna stopa na depozite ((1 godina), godišnje (%)	7)	:	:	:	:	:	1.4	1.1	0.9	0.7	0.5
Devizni kurs eura: prosjek za period - 1 euro = ... domaća valuta	:	:	1.969	1.956	1.956	1.956	1.956	1.956	1.956	1.956	1.956
Indeks efektivnog deviznog kursa (2000=100)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Vrijednost rezervi (uključujući zlato) (u milionima eura)	8)	:	145	443	525	1 385	1 270	1 428	1 779	2 160	2 787

Vanjska trgovina	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Trgovinski bilans: sve robe, svi partneri (u milionima eura)	:	:	:	:	:	:	:	-2020u	-2667u	-3 750	:
Vrijednost izvoza: sve robe, svi partneri (u milionima eura)	:	:	:	:	:	:	:	908u	1299u	1 920	:
Vrijednost uvoza: sve robe, svi partneri (u milionima eura)	:	:	:	:	:	:	:	2928u	3966u	5 670	:
Uslovi trgovine (indeks izvoznih cijena /indeks uvoznih cijena, % promjene u odnosu na prethodnu godinu)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Udio izvoza u EU-27 zemalja u vrijednosti ukupnog izvoza (%)	:	:	:	:	:	:	:	53.4u	54.2u	53.8	:
Udio uvoza u EU-27 zemalja u vrijednosti ukupnog uvoza (%)	:	:	:	:	:	:	:	58.5u	53.0u	51.9	:

Demografija	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stopa prirodnog priraštaja: prirodna izmjena (rođenja i smrti) (na 1000 stanovnika)	1)	5.6	4.4	3.7	2.4	1.9	1.5	1.0	-0.1	0.1	0.4
Stopa neto migracija: imigranti minus emigranti (na 1000 stanovnika)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Stopa smrtnosti beba: umiranje djece ispod 1 godine na 1000 živorođene djece	1)	12.4	11.0	10.1	9.7	7.6	9.2	7.4	7.2	6.7	7.5
Očekivani životni vijek pri rođenju: muškarci (godine)	1)	70.5	70.5	70.5	71.3	71.3	71.3	71.3	71.3	72.1	72.1
Očekivani životni vijek pri rođenju: žene (godine)	1)	75.9	75.9	75.9	76.7	76.7	76.7	76.7	76.7	77.5	77.5

Tržište rada	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Stopa ekonomske aktivnosti (15-64): udio stanovništva starosti 15-64 koje je ekonomski aktivna (%)	9)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	51.3
SI: Zaposlenost rate (15-64): udio stanovništva starosti 15-64 koje je zaposleno (%)	9)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	35.0
Udio muške radne snage starosti 15-64 koja je zaposlena (%)	9)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	46.1
Udio ženske radne snage starosti 15-64 koja je zaposlena (%)	9)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	24.0

SI: Stopa zaposlenosti starijih radnika (55-64 godina): udio u stanovništvu onih od 55-64 godina koji su zaposleni (%)	10)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	30.6
Zaposlenost prema glavnim sektorima (%)												
Poljoprivreda	11)	:	:	:	:	:	:	18.1	19.4	3.1	20.5	
Industrija	12)	:	:	:	:	:	:	24.8	24.2	29.9	30.8	
Građevinarstvo	13)	:	:	:	:	:	:	10.6	10.4	5.6	:	
Usluge	11)	:	:	:	:	:	:	46.5	45.9	61.5	48.7	
SI: Stopa nezaposlenosti: udio radne snage koja je nezaposlena (%)	14)	:	:	39.4	39.7	40.0	41.1	41.6	41.8	43.9	31.1	
Udio muške radne snage koja je nezaposlena (%)	9)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	28.9	
Udio ženske radne snage koja je nezaposlena (%)	9)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	34.9	
Stopa nezaposlenosti osoba starosti <25 godina: udio radne snage starosti <25 koja je nezaposlena (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	
SI: Dugoročna nezaposlenost rate: Udio radne snage koja je dugoročno nezaposlena (%)	15)	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	28.4

Socijalna kohezija	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Prosječne nominalne mjesečne plate i nadnice (domaća valuta)	16)	:	296.0	343.0	372.0	408.0	446.0	484.0	505.0	538.0	:
Indeks realnih plata i nadnica: indeks nominalnih plata i nadnica odijeljen sa CPI (2000=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
SI: Rano odustajanje od školovanja: udio stanovništva od 18-24 godine koje nije završilo više srednje obrazovanje a trenutno se ne obrazuje niti obučava (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Životni standard	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Broj putničkih automobila na 1000 stanovnika	17)	:	:	:	:	:	116.4	112.1	116.3	117.0	:
Broj pretplata na mobilne telefonske usluge na 1000 stanovnika		2.4	6.8	:	:	117.3	196.4	274.2	:	:	:

Infrastruktura	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Gustina željezničke mreže (linija koje rade, na 1000 km ²)		:	:	:	:	:	:	:	20.1	20.1	20.1
Dužina autoputeva (u hiljadama km)		-	-	-	-	-	-	-	-	-	-

Inovacije i istraživanje	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
SI: Potrošnja na ljudske resurse (javna potrošnja na obrazovanje, u odnosu na BDP (%))		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
SI: Bruto domaća potrošnja na istraživanje i razvoj, u odnosu na BDP (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
SI: Postotak domaćinstava sa pristupom Internetu kod kuće (%)	18)	:	:	:	:	:	:	:	6.6	:	:

Okoliš	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
SI: Ukupne emisije stakleničkih gasova, CO2 ekvivalent (tone 1990=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
SI: Energetski intenzitet ekonomije (kg nafte ekvivalent na 1000 eura BDP)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
SI: Udio obnovljive energije u potrošnji el. struje (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
SI: Cestovni teretni transport kao udio u ukupnom unutrašnjem teretnom transportu (modal split) (%)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Energetika	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Primarna proizvodnja svih energetskih proizvoda (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Primarna proizvodnja sirove nafte (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Primarna proizvodnja čvrstog uglja i lignita (u hiljadama TOE)	19)	:	:	:	:	:	:	214 058	211 325	229 668	:
Primarna proizvodnja prirodnog gasa (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Neto uvoz svih energetskih proizvoda (u hiljadama TOE)	20)	:	:	:	:	:	:	368 673	478 318	627 078	681 392
Bruto potrošnja energije u zemlji (u hiljadama TOE)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:

Proizvodnja el. energije (u hiljadama GWh)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
--	--	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Poljoprivreda	Napomena	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Indeks obima poljoprivredne proizvodnje roba i usluga (proizvođačke cijene, prethodna godina=100)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Ukupno korišteno agrarno područje (u hiljadama hektara)		:	:	:	:	2 126	2 122	2 192	2 196	2 187	2 194
Stočni fond: goveda (u hiljadama grla, kraj perioda)		:	:	:	:	:	:	:	453	460	515
Stočni fond: svinje (u hiljadama grla, kraj perioda)		:	:	:	:	:	:	:	596	654	712
Stočni fond: ovce i koze (u hiljadama grla, kraj perioda)	21)	:	:	:	:	:	:	:	893	903	1 005
Proizvodnja i korištenje mlijeka na farmi (ukupno punomasno mlijeko, u hiljadama tona)		:	:	:	:	:	:	:	580	629	662
Proizvodnja usjeva: žitarice (uključujući rižu) (u hiljadama tona, požnjevena proizvodnja)		1 242	1 184	1 369	930	1 139	1 309	793	1 439	1 350	1 341
Proizvodnja usjeva: šećerna repa (u hiljadama tona, požnjevena proizvodnja)		:	:	:	:	:	:	:	:	:	:
Proizvodnja usjeva: povrće (u hiljadama tona, požnjevena proizvodnja)		261	274	279	176	190	247	204	276	257	297

SI: Strukturalni pokazatelj

e: procjena

f: prognoza

p: provizorno

u: neizvjesno

– Izvor: Eurostat.

– Za 2000-2002., vrijednost nepraćenih ekonomskih aktivnosti nije uključen.

– Za 2001-2006., grube procjene indeksa obima industrijske proizvodnje za Bosnu i Hercegovinu, koju je izračunao Eurostat, provjerio je i blago korigirao BHAS na osnovu 73 % udjela Federacije Bosne i Hercegovine i 23% udjela Republike Srpske.

– 4) Prekid u seriji u 2001.

– Na dan 31. decembra.

– Stope kratkoročnog pozajmljivanja u domaćoj valuti privatnim preduzećima i zadrugama (ponderirani prosjek).

– Stope depozita u domaćoj valuti za domaćinstva (ponderirani prosjek).

– na dan 31. decembra; nema zlata u rezervama.

– Za 2006., izvor je Anketa radne snage 2006.

– Za 2006., izvor je Anketa radne snage 2006; za 2006., broj stanovnika u dobi od 50 do 64.

– Za 2003.-2004., izvor je 'Živjeti u BiH' (panel anketa domaćinstava); za 2005., godišnji prosjek; broj lica zaposlenih u pravnim subjektima je prikupljen putem redovne mjesečne ankete (RAD-1); za 2006., izvor je Anketa radne snage 2006.

– Za 2003.-2004., izvor je 'Živjeti u BiH'; za 2005., godišnji prosjek; broj lica zaposlenih u pravnim subjektima je prikupljen putem redovne mjesečne ankete (RAD-1); Za 2006., izvor je Anketa radne snage 2006; za 2006., uključujući dio F.

– Za 2003.-2004., izvor je 'Živjeti u BiH'; za 2005., godišnji prosjek; broj lica zaposlenih u pravnim subjektima je prikupljen putem redovne mjesečne ankete (RAD-1).

- Za 1999.-2005., stopa nezaposlenosti nije izračunata uz korištenje ILO metodologije. Broj nezaposlenih je uzet od Zavoda za zapošljavanje; od 2005. nadalje brojka uključuje podatke za Brčko Distrikt; za 2006., izvor je Anketa radne snage 2006.
- Za 2006, 2006., izvor je Anketa radne snage 2006.; podaci se odnose na nezaposlene u trajanju od 24-59 mjeseci.
- Za 1998.-2004.: neto plata; za 2005, uključujući podatke za Brčko Distrikt.
- Podaci se odnose samo na Federaciju Bosne i Hercegovine (službeni podaci za nivo Države nisu na raspolaganju).
- Za 2004., izvor je Anketa budžeta domaćinstva.
- Procijenjena vrijednost proizvodnje dobijena korištenjem PRODCOM podataka (obim proizvedenog i vrijednost prosječne jedinice).
- U hiljadama eura.
- Bez koza.

